

הצד השני של הסמטה

סא"ל ירון פרנקל - סמח"ט שומרון

הקדמה

היכולת לנתח נכון את כוונותיו של האויב, הינה החלק הקשה ביותר בהערכת המצב. בהגנה, כמו גם בהתקפה, כוונת האויב היא מובילת **תוכניתו**, ולכן היערכות כלפיה בצורה נכונה תסכל את **כוונתו** ותסייע בידך לממש את משימתך.

הבעיה המרכזית בניתוח כוונת האויב הינה בכך שהיא אינה מוחשית אלא - רוחנית, מטאפיזית. כל שאר המרכיבים, המשפיעים על תוכנית האויב או על תוכנית כוחותינו, הם **פיזיים** - ניתנים למדידה, כימות, לדוגמה: השטח, סדר הכוחות, אמצעי הלחימה, מזג האוויר וכד'.

לאור האמור לעיל מתעוררת השאלה המהותית כיצד יש באמת לנתח דפ"א סבירה ומסוכנת?

הניסיון לניתוח ולימוד דרך פעולת אויב בהתבססו **רק'** על הפיזיקה - מה הייתי עושה בנתונים הפיזיים של האויב כדי לעמוד במשימה? מפסיד את המרכיב **העיקרי**: קו החשיבה של האויב, תרבותו הצבאית ודפוסי פעילותו לאורך זמן.

הידע הנדרש מרמות הפיקוד הממונות על ניהול המלחמה, ממפקדי האוגדות, מהמח"טים, מהמג"דים והמ"פים האחראים לחימה בגזרת בט"ש, **מחייב להבין את 'עולמו' של האויב** ולצרף לזה את הנתונים הפיזיים. זה המתכון הנכון למפקד המתכנן ומוריד משימות לפקודיו, באופן שיעמדו בפקודותיו-משימותיו בזמן הנתון, במינימום נפגעים ובהצלחה מרבית.

מאמר זה מניח את היסודות להבנת אורח החשיבה של המחבלים בעיר שכם, כתוצאה משיטת ההפעלה שלהם, וכפועל יוצא מפעילותנו לאורך זמן; ואת העקרונות המבצעיים-פיקודיים הנובעים מהבנה זו, כהכנה לתכנון מבצעי העתיד.

גם המחבלים משתמשים ביסודות תורת ההגנה לטובת הטרור, בשינוי מהותי אחד: **המחבל הוא נשוא ההגנה** - אין הגנה על שטח כמו במלחמה, אלא על האדם

ונשקו.¹ מרכיבי ההגנה סביבו, הם אותם מרכיבים כמו במלחמה, אלא **שהמרכיב האנושי-סביבתי והאקלים התודעתי-תרבותי** משחקים תפקיד מרכזי, אם לא מכריע, במימוש צורת ההגנה. המחבל ללא הסביבה האנושית התומכת, משול לדג מחוץ למים, ובהיבט זה הקסבה היא אוקיאנוס.

מכאן, כדי להבין לעומק איך רואים המחבלים את פעילות צה"ל בקסבה בפרט, לעומת הפעילות במחנות הפליטים ובעיר, ניתן לומר כי לזו השוני אינו רק בתכנית השונה, המסובכת והמורכבת של הקסבה, אלא - התכנית המסובכת שופרה והותאמה למשימתה זו, **בגלל ה'ירחס'** שהקסבה מעניקה למחבליה-תושביה לעומת שאר מחנות הפליטים והעיר.

תו"ל, או ההיגיון של המחבל המגן

כללי

מבחינתנו, המחבלים כמוהם ככל יריב צבאי, בכל הקשור לצורה ולשיטת הפעולה שלנו כלפיהם, למרות שאנו מכנים אותם טרוריסטים ואת פעולותיהם בזיוות. בבואנו להילחם ולהתמודד עם המחבלים שומה עלינו להגדיר במדויק את צורת הלחימה שלהם. ארגוני המחבלים משתמשים בערבוביה בלוחמת הגרילה, בהתקוממות עממית ובטרור.² לכל צורת פעולה קיימים העקרונות הייחודיים לה, וזאת מעבר לכללים המשותפים. לרוב, כשהמחבל תוקף בשטח אויבו, הוא נוקט צורת טרור המביאה לביטוי אלימות כנגד האזרחים, על מנת להשיג את התוצאות המדיניות. כשהוא תוקף או מגן בשטחו - בקסבה - בהיערכותו כלפינו, יפעל כלוחם גרילה ופחות כטרוריסט.

ההבחנה הינה קריטית לצורך ההתייחסות הרצינית שלנו בבואנו **לתקוף**, לפשוט, או לארוב למחבלים - פעולות צבאיות תורתיות - לבין הדיון הפילוסופי-מערכתי על תוצאות מעשיהם, "הבנת מניעיהם", מקורות החוץ שלהם וכד'.

כדי להילחם **בטרור** עלינו לנקוט צעדים מערכתיים, שחלקם המכריע הוא משפטי, תקשורתי ואף מדיני, אך בעיקר לשים דגש על הלחימה הפיזית **במחבלים**, שבמסגרתה עלינו לפעול בצורות קרב ובטקטיקות לחימה הנגזרות מתורת הקרב

¹ "ונשקו" - עקב מצוקת האמל"ח באיו"ש, ועליית מחיר הנשקים למצב אבסורדי, ברגע שנפגע מחבל אחד, ייקחו חבריו את נשקו לפני שיחלצו אותו מהסמטה. רצונם לזכות בנשק עלה יותר מפעם אחת במחיר חייהם באותם מארבים שלא נחשפו והמתינו בסבלנות ליציאתם לקחתו.

² "עיומות מוגבל מתמשך - אלימות ששזורים בה טרור, גרילה והתקוממות עממית. אלימות מזוינת ברמת אינטנסיביות גבוהה..." **"העיומות המוגבל"**, תוה"ד, התשס"א - 2001, עמ' 5, הערה 3.

ומותאמות לשטח ולאויב. זאת ברוח אמרתו של מאו טסה טונג: "בוז לטרור ברמה האסטרטגית, שים לב בקפידה רבה לטרור ברמה הטקטית..."³.

הדיון במאמר זה מתמקד בקסבה ומחבליה, ולכן אין אנו דנים במשימת הגנת החטיבה על העורף והגזרה, אלא בנקודת מפגש אחת עיקרית-מרכזית - כשאנו תוקפים את האויב, איך הוא נערך להגן על עצמו.

השאלה המרכזית בצורת הקרב הגנה היא - על מה רוצים להגן? או במילים אחרות: מה הנכס שנפילתו תגרום לאויב מכה כזו שממנה לא יוכל להתאושש ולהמשיך להגן או לתקוף (בשפה צבאית - הכרעה).⁴

במלחמה 'רגילה', הלחימה בעיקרה היא על שטח. הצד שדגלו יתנוסס מעל השטח החיוני של גזרת הפעולה הוא זה שעומד במשימתו (ההגדרה הופשטה מאוד, כדי להקצין את ההבדל המהותי בין ההגנה על שטח להגנת האדם).

במלחמה נגד הטרור קיימים מעגלים רבים שביכולתם **להפריע** - לשבש או למנוע מהאויב לעמוד במשימתו, אך רק דבר אחד יוכל לקבוע בוודאות שעמדנו במשימה - "כשראש האויב יהיה תלוי על העץ".

'קפד ראשו של הנחש' - עיקרון 'מכסחת הדשא' הידוע. עד אז הוא לא מת!!⁵
הכרעת האויב בלחימה מול טרור תהיה כשהטרוריסטים לא יעסקו בטרור התקפי בגלל אחת משתי סיבות עיקריות: האחת - הם יהיו עסוקים כל הזמן בשמירה על עצמם ובהגנה על חייהם (המשמעות המבצעית הטקטית הינה כמובן 'חופש פעולה מבצעי' מלא לכוחותינו ויצירת לחץ התקפי ללא הפסקה); והאחרת - שהצלחנו לשנות את תודעת האויב כך שהציבור 'יקיא' את הטרוריסטים מקרבו ויפנה לדרך חדשה-ישנה של שלום, או לפחות חיים בהסדר כזה או אחר ללא טרור, או כשלא יישארו עוד טרוריסטים (הגדרה רחבה מידי ונתונה לפרשנויות מרחיקות לכת. אך די אם נסכים שאנו מדברים על אוחזי נשק חם לסוגיו, כולל מכיני חומרי חבלה, מתאבדים וכד').

מהאמור לעיל נגזרת המסקנה העיקרית הראשונה שברמה הטקטית מטרתנו תהיה לגרום לכך שהמחבל ירצה לשמור על ראשו כמטרת ההגנה המרכזית, בעוד אנו מחפשים ורודפים אותו ספציפית, ולא נעמוד במשימה עד שיישב מאחורי סורג ובריח

³ יהושפט הרכבי, **מלחמה ואסטרטגיה**, עמ' 214.

⁴ "שבירת כוח ההתנגדות של האויב לפעול ביעילות נגדנו ע"י יצירת מצב שמתקיימים בו התנאים להשגת המשימה שנקבעה. מצב הכרעה ניכר כרגיל בכך, שהאויב איבד את יכולתו לפעול נגדנו ביעילות". **המילון למונחי צה"ל**, ערך - "הכרעה".

⁵ "התורפה לחיסול הגרילה ידועה - השמדה פיזית של לוחמיה..." , מערכות 195, מרץ 1969, "לקחי לוחמה נגד גרילה", י' דרורי.

או שתמונתו תתנוסס בכיכר השאהידים!! המסקנה השנייה, ואולי לא פחות חשובה, היא שעלינו להבטיח שפעולותינו לא יצמיחו טרור יותר ממה שאנו מסכלים אותו. הצעד האופרטיבי משמעותו כי למרות החיכוך הנדרש מול האוכלוסייה, עלינו להשתדל ולשמור על פגיעה מזערית באזרחים שאינם מהווים חלק מהמעגלים האקטיביים של הטרור (הכול כמובן לא על חשבון ביטחון כוחותינו!).

הטרור הקסבאי

טרור הוא טרור. השוני המהותי בין הטרור הקסבאי לטרור העירוני ה'רגיל' נובע במהותו מהמקום בו גדל המחבל - "חן מקום על יושביו".⁶ לרוב, מטרת הטרור הינה הפעלת אלימות, לרבות פגיעה בחפים מפשע. וזאת כדי להטיל אימה לשם השגת מטרות מדיניות.⁷ ובהשלכה לסכסוך הפלסטיני-ישראלי - להרוג מספיק תושבים של מדינת ישראל, בעדיפות בעורף המדינה, כדי לאלץ את המדינאים לוותר על חלקי יהודה ושומרון ולהקים מדינה פלסטינית. שכם - כבירת הטרור הפלסטיני - רכשה לעצמה מקום של "כבוד" ברשימה המפוקפקת, בשנים האחרונות.

אולם גם בתוך העיר יש - ובעיקר הייתה - חלוקה ברורה בין מחבלי הקסבה לשאר המחבלים. ההבדל נבע בראש ובראשונה מתרבות העבריינות שצמחה בקסבה. המחבלים שצמחו בארגונים 'מסודרים' - גא"פ, חמאס ואפילו החז"ע החילונית, הצטרפו להתנגדות ולטרור מתוך מניעים אידיאולוגיים-דתיים, והתחברות הקבוצה הייתה של הידבקות פרטים לכדי קבוצה.

בקסבה, רובם של הטרוריסטים המבוקשים ביותר, החלו את 'הקריירה' בעולם הפשע דווקא ולא בעולם הטרור נגד מדינת ישראל. הדבר נבע מהימנעותם של גורמי השלטון להיכנס לתוך הקסבה, הן בגלל פחד מתגובות האוכלוסייה 'הוותיקה' והן מהבעיה שמציבה הטופוגרפיה של הקסבה הבנויה כעיר מבצר ומקלט לאותם פושעים שגדלו בה וחזרו תמיד ל'עיר המקלט' מפני הרשויות. הדבר יצר 'תרבות' של עיר בתוך עיר, אנרכיה ואיבוד שליטה.

בכאוס שנוצר נכנסו 'בלית ברירה' כל אותן כנופיות והחלו לשלוט במקום על

⁶ גמרא סוטה מז עמוד א: "ויאמרו אנשי העיר אל אלישע הנה נא מושב העיר טוב כאשר אדוני רואה וגו' - וכי מאחר דמים רעים וארץ משכלת, אלא מה טובתה? אמר רבי חנין: חן מקום על יושביו". וכן במלכים ב, ב, יט רש"י ורד"ק שם וילקוט שמעוני מלכים ב, רכ"ה.

⁷ **מלחמה ואסטרטגיה**, יהושפט הרכבי, עמ' 204.

פי חוקיהן, ללא מחויבות לשלטון זה או אחר אלא לעצמם. כך נוצר מצב שגדולי העבריינים היו גם הבוררים והשופטים בסכסוכים, וגם המוציאים לפועל של החלטותיהם!

כאשר הקסבה משמשת כר הצמיחה, אך טבעי הוא שברגע שתוכשר השעה וגל הטרור ייפרץ, תמצא הקסבה עד מהרה את מקומה הטבעי כמובילת ההתנגדות. היסטורית ראוי לציין שהקסבה לא פתחה את המאבק נגד 'הכיבוש', אלא הצטרפה אליו.⁸ לאחר שהבינו שיש מטרה חדשה ושהמונים מחפשים הובלה, אך טבעי ששודדי וכנופיות הקסבה החלו להשתלב ולהשפיע גם בזה.

המשמעות המרכזית הנובעת מעובדות אלה, היא שדווקא בקסבה - 'סמל ההתנגדות' - הסיבות לפעולות הטרור הנן בצע כסף, סגנון חיים וסוג של תרבות עבריינית, לעומת שאר תושבי העיר ומחנות הפליטים שם האידיאולוגיה והדת הן הדומיננטיות ונותנות הטון.

הגנה קבועה או הגנה ניידת, הגנה חפוזא או הגנה סדורה

ראינו בפרק השלישי של הספר⁹ את מורכבות שלושת הממדים, את צפיפות הבנייה ואת 'כאוס' הסדר בסמטאות קסבת שכם. הטרור, בראש מעייניו, משקיע את זמנו בשני מרכיבי לחימה מרכזיים: האחד, תכנון וביצוע פעולות טרור התקפיות; האחר, ובנוסף, תכנון וחזיון מערכי הגנה לשם הימלטות-הישרדות. בגלל אופי ההתנגדות הטרוריסטי, ואופי ההגנה המושתת על עקרונות הגרילה, המחבלים נוקטים בכל ארבעת סוגי ההגנה בהתאם למצבם. ככלל, יכינו המחבלים את עצמם להגנה קבועה וניידת, כתוצאה מאופי הפעילות ומהבנתם ששמירת חייהם הינה בראש סדר העדיפויות. ההגנה הניידת תושפע מכך שאין חזית ועורך ברורים, אלא קו מגע המקיף את הקסבה **מכל** עבריה. ולכן, הגנתם תבוסס על ניידות בהתאם למיקום כוחותינו. תשתית ההגנה הקבועה - בהתעלם מהמימד האנושי המסייע, תצפיתנים וכד' - מחולקת לשלושת הממדים - על הגות, בתוך המבנים ומתחת לפני הקרקע, כשלכל 'מקלט' יש נתיב בריחה ממנו. הווה אומר, גם אם נצליח להפתיע את המחבלים במקלטם, גם אז הסבירות להצלחת בריחתם תהיה גבוהה, בשל הזמן והשקעתם ביכולת ההימלטות, ובשל המבנה והצורה של המימדים המאפשרים יצירת נתיב מילוט

⁸ עיין, **אינתיפאדה**, אהוד יערי וזאב שיף (ז"ל), עמ' 55, כרקע לפרוץ אירועי האינתיפאדה ה-I, שבלאטה היא זו שלקחה את ההובלה המעשית.

⁹ ראה מאמרו של אלי'ם אמיר ברעם בספר זה, **הגיאוגרפיה המבצעית ומיומנות הלחימה הקסבאית בעיר העתיקה של שכם**, בסעיף 3 - "המרקם הקסבאי-הגנתי של העיר העתיקה", (עמ' 105).

כמעט בכל מצב. בשאר חלקי העיר, ואף במחנות הפליטים, אין כמעט מדרגיות בכניסה לימקלטי בטוח, וודאי שלא קיימים שלושת הממדים ויכולת ההימלטות הכמעט מוחלטת. לכן, המחבל יעדיף להסתובב ברחובות ובסמטאות (סוג של בריחה ניידת, המגיבה לפעילות כוחותינו), או לדלג בכל לילה למקום אחר - הגנה מאוד ניידת.

יהיה זה פשטני לומר כי בקסבה קיימת רק הגנה קבועה שבסיסה הוא ירידה למחתרת והיעלמות המחבלים. גם בקסבה, לפי עקרונות ההגנה שאראה בהמשך, המחבלים נערכים לפעילות כוחותינו הן בהיבט ההגנתי לשמו, והן בהיבט לחימה והתנגדות - עד גבול הפגיעה בעצמם כמוכן.¹⁰

אין זו לחימה עיקשת על קו הגנה קדמי, אלא לחימה שמטרתה פגיעה בכוחותינו, הן כצעד להעלאת המוראל שלהם וחיזוק מעמד הפנימי בקרב האוכלוסייה כלוחמי חופשי והן מתוך הבנה-שאיפה שפגיעה בחייל צה"ל בכניסה לקסבה תשבש את כוונותינו ותגרום לכוחות לסגת על מנת לטפל בחייל הפצוע. תנועתו של המחבל, לחימתו ואף בריחתו מבוססת על כך שבקסבה מרגע חדירת הכוחות הרגליים או הרכובים, נעלם המושג חזית ועורף, והדבר נקבע אד-הוק לפי מיקום כוחותינו ומגמת התקדמותם. האמורפיות של החזית והעורף יכולה לגרום להפתעת המחבלים בשטחם שלהם. או אז, ינקטו את צורת ההגנה החפזה.

ככלל, למחבל אין עתודות להפעיל כנגד המאמץ המרכזי של התוקף או להוציא כוח להתקפת נגד. אין לו כוחות ניידים או סטטיים במוצבים המפעילים אש. כל תורת ההגנה של המחבל מתבססת על **הישרדות**! אישית או קבוצתית - תלוי קבוצה - אבל לעולם הישרדות.

מעגל הכוחות המסייעים הפועל לטובתו יעסוק בעיקר בהתרעה, לכל אורך הדרך, ומקצתם בסיוע מעשי להימלטות. אולם, במבחן התוצאה אם המחבל יצליח לצאת בשלום מהתקפותינו, אם ע"י הסתתרות ואם באמצעות בריחה, הרי שהוא עמד במשימתו! לכן, לצורת הקרב ההגנתית של המחבלים נקרא - **הישרדות**,¹¹ המבוססת על **הימלטות** בכל מחיר¹² ובכל זמן, כשכל האמצעים כשרים.

¹⁰ "בכל מחיר" - המחבלים לעיתים יורים לעבר כוחותינו ואף יוזמים מגע. שורש הדבר **במנטליות** המזרח-תיכונית שאינה מאפשרת לצה"ל לפגוע **בכבוד** המחבלים יתר על המידה. כשהדבר נראה כמתאפשר, ייצאו המחבלים ויבצעו ירי - גם אם ברור שלא יעיל, ובלבד ששיבו את כבודם האבוד. הרחבה לדבר ניתן לראות בספר **מחרב לעט** (יחידת מגלן).

¹¹ עפ"י עקרון המלחמה של הגרילה - "השמירה על חיי אנשינו חשובה יותר מהסבת אבדות לאויב" (מופיע גם ב**זרקור** מספר 7, עמ' 13).

¹² "שרידות" - הוא סוד הקיום, אורך הנשימה ודרך הפעולה של הארגון... "כללים בהפעלת הכוח

לאחר שניתחנו את מטרת "המגן" נבוא לדון במרכיבי היסוד ההגנתיים, בהתאמתם לטרור בכלל ולמחבלי הקסבה בפרט.

גורמי היסוד

תפישת ההגנה של מחבלי הקסבה דומה לתפישת הגנה של כל גוף המגן על עצמו מפני אויב. לתפישה זו חמישה מרכיבים, שחיבורם יחד יוצר יותר משלם:

- האוכלוסייה;
- השטח (טופוגרפיה ותכנית);
- המחבל ויכולותיו;
- האמל"ח;
- האתוס - הרוח.

האוכלוסייה

הטרור תלוי באוכלוסייה שתסייע לו בפעולותיו. בלעדיה הרי הוא אבוד. השימוש באוכלוסייה מושג באמצעות סיוע פאסיבי - תמיכה שלעיתים אין לה כלל ביטוי מעשי בשטח, אך ככל שמעגל התמיכה הפאסיבי הני"ל יגדל, כך יגדל בהתאמה מעגל התמיכה האקטיבי.

המעגל האקטיבי מחולק למספר קטגוריות ורמות שיתוף פעולה שונות, וייתכן שסייען ישמש במספר תפקידים ובמספר מעגלים:

המעגל הרחוק, נקרא לסייע 'רק' בעיתות מצוקה. יציאתו לרחוב תתבצע לרוב בצורה ספונטאנית ותמצא את ביטויה כהתקוממות עממית בצורת הפס"ד, הפגנות, חסימות כבישים ועימות עם חיילי צה"ל על מנת להפריע ל'אויב הציוני' במשימתו.

המעגל היותר קרוב, הוא מעגל המסייעים ב'סגירת' הקסבה מפני אורחים: ביום שומרים/זקיפים, ובלילות חסימות פיזיות.

מעגל התצפיתנים, נותני החסות ודירות המקלט, נמצאים כבר במעגל קרוב למחבלים הספציפיים ומעבירים ידיעות ושאר מטלות לאנשי קשר.

מעגל הסייענים הקרוב ביותר, והקטן ביותר, הוא זה שיכניס את המחבלים לתוך הסליק, יסווה אותו מבחוץ, יעביר מזון ושאר אמצעים עפ"י צורך ויכולת, ישפץ ויתחזק את הסליקים בשגרה ועוד פעולות הדרושות על מנת לשמור על חי המחבל. 'גיוס' האוכלוסייה מובל על-ידי כמה שיקולים, כששני השיקולים המובילים הינם

נגד כוחות לא סדירים בהתקוממות עממית גרילה וטרור", תוה"ד, מחלקת היסטוריה, תשרי תשנ"ח - אוקטובר 1997, עמ' 1.

- אידיאולוגיה¹³ ודת.

יש סוברים כי המחלוקת והמלחמה האחרונה מקורם בבעיה **פוליטית** של חלוקה גיאוגרפית ואי הכרה בלאום הפלסטיני. סוג מחלוקת כזה, ניתן לטיפול בדרכים 'מערביות' על-ידי דיבורים, הסכמות, שיפור המצב הכלכלי, החברתי, ותגבור ההשכלה; בקסבה כמו גם במחנות הפליטים, שם נמצא 'הקצה' של החברה הפלסטינית, מקור המאבק הוא דתי-תרבותי! הזקן המחזיק בביתו שבמחנה הפליטים מפתח של הבית ביפו וחולם לחזור לשם, ואם לא הוא אז לפחות ילדיו - לא ייסוג משום קושי בדרך.

בקסבה, בה הגאווה והזלזול כלפי הפליטים במחנות, נובע בעיקר בגלל בריחתם של האחרונים מבינתם ב-48' וב-67', לעומת אנשי 'העיר-העתיקה' שבכל מצב בעבר לא נטשו את ביתם ונשארו צמודים לאדמתם, ועל כך גאוותם.

מקור אידיאולוגי כזה אינו ניתן להכנעה בקלות. על אף הסבל הרב שסובלת האוכלוסייה, היעד והמטרה מצדיקים את המחיר בדרך. חלק מרכזי בדרך הוא החלוקה בין הנאבקים-נלחמים בפועל למען המטרה - אותם אנו מכנים מחבלים, לבין הציבור הרחב המחובר למאבק בצורה פסיכולוגית-אמוציונאלית, מזדהה איתו ואף תומך בו בצורה פאסיבית במעגל גדול ורחב. מניע כזה אינו מניע שניתן להכניע בקלות, והוא גואה או דועך באוכלוסייה על-פי העליות והמורדות של הצלחות-כישלונות המחבלים ב'לחימתם'.

השיקול, או הגיוס המרכזי של הציבור הרחב לסיוע למחבלים, הינו וולונטרי, המושתת יותר על 'שנאת המין' (צה"ל) מאשר על 'אהבת מרדכי' (המחבלים), וכמאמר הפלסטיני: "אני ובן דודי נגד הזר, אני ואחי נגד בן דודי" (אנא ואבן עמי علی الغریب وأنا ואخي علی ابن عמי).

שיקול נוסף, הוא רמת **הפחד** וההפחדה של המחבלים על סביבתם. קיים יתרון בשיקול זה למחבלי הקסבה על שאר המקומות, כיוון שעקב התנאים הסביבתיים והאקלים התרבותי אנשי הקסבה מחוברים זה לזה ברמת ערבות הדדית גבוהה מאוד, ובאם נוסף לזה את המרחב הסגור של הקסבה, הרי שגם האיומים וההפחדה מעבירים מסר חד וברור לאוכלוסייה **מאוד** מצומצמת ומוגדרת על מה יעלה בנעלה של מי שלא ישתף פעולה או ייחשד בשיתוף פעולה עם הציונים (במהלך שבע השנים

¹³ אידיאולוגיה הינה לחימה נגד "הכובש הציוני" להשבת אדמות הפלש' ללא קשר לדת. החז"ע הינו ארגון אידיאולוגי, לא דתי. בגלל התרבות הערבית-אסלאמית אין כמעט אפשרות לבצע הפרדה גמורה בין המאפיינים הללו, הן בצורת הבנייה (ראה בפרק השלישי בספר זה) והן בצורת ואופי ההתנגדות הלוברש ופושט צורות אידיאולוגיות-דתיות.

האחרונות כמעט כל חודש הוצא לפועל על-ידי המחבלים גזר-דין בחשד לשיתוף פעולה בכיכר השעון הקטנה - מרכז הקסבה, לאור יום ובנוכחות קהל רב. בהוצאה לפועל נהרגו או נורו ברגליהם רבים מבני הקסבה. אין מסר ברור מזה להעביר לתושבים!!). גם **הגאווה הקסבאית** של אזרחיה, שמקורה קדום כמעט כימיה,¹⁴ משחקת תפקיד מהותי בסיוע למחבלים. תושבי הקסבה מכנים את עצמם "אבנא אל-בלד" - ابناء البلد (בני העיר) לעומת שאר התושבים, ובדגש על תושבי מחנות הפליטים, הנקראים "אלכאתב" - والكاتب (הפליטים).

ההרגשה 'הטבעית' של הגדל בקסבה היא שהוא השכמי המקורי, הקדום וכל שאר תושבי העיר הם סוג ב' ואף ג' (פליטים), החייבים את כל אשר להם לתושבי הקסבה שבנו את העיר כמות שהיא. גאווה זו היא מנוע עזר רב משמעות וכוח בתוך הקסבה.

גורם נוסף, המאחד את אנשי הקסבה, הוא הניגוד הבולט והקיצוני בין גאוותם כאנשי שכם למצבם הכלכלי ולמעמדם בתוך שכם. אוכלוסיית הקסבה הינה במצב הסוציו-אקונומי הנמוך ביותר בשכם (בשנים האחרונות כמוכן). עבודתם מתרכזת בקיום החיים השוטף בתוך הקסבה - שווקים, מסחר זעיר וכד', ויעבודות שחורות במפעלים מחוץ לעיר.

הרמה הלימודית-אינטלקטואלית בקסבה הינה מהנמוכות ביותר, ורבים מתושביה של העיר העתיקה הם אנאלפאביתים!!!

לאורך השנים, צירוף עובדות אלו יצר חברה עבריינית, המביעה את תסכולה כלפי חוץ באלימות ופשע וכלפי פנים בתרבות של משפחות פשע.

הדבר החשוב ביותר לימאפיות¹⁵ לסוגיהן, ואינו פוסח על ארגוני הטרור-פשע, הוא **הנאמנות המשפחתית**. האקלים החברתי תומך רבות בהרגשת המשפחתיות ומגביר את תחושת המחויבות ההדדית לכדי קשר שקשה להתירו.

כאשר שטח שלם סגור מוגדר כ'משפחה', וההתנהגות הינה בהתאם ולא רק כקבוצת אישים המאוגדת סביב אדם זה או אחר, הרי שביטוי הנאמנות בשטח מקבל משנה תוקף ומעמד נישא לאין ערוך מאשר בכל מקום אחר.

האקלים התרבותי שתואר לעיל, המצב הקשה, האידיאולוגיה והחינוך מייצרים יותר מכל מקום אחר, גם מחבלים וגם מספר רב של מתאבדים בפוטנציה - דבר

¹⁴ וראה בהרחבה את פרקו של זאב ארליך (זיאבו) הנוגע בהיסטוריה האנושית של "העיר העתיקה" - הקסבה.

¹⁵ "מאפיה" - כינוי גנאי רווח בפי המתנגדים לקבוצה מאורגנת וסגורה, "**המילון החדש**", אברהם אבן-שושן.

המשותף לקסבה ולמחנות הפליטים, יותר מכל מקום אחר. מרכיב **החמולה** הינו מרכיב תרבותי-בסיסי אצל המוסלמים, וכך אף נבנתה-חולקה הקסבה. החלוקה החמולתית יצרה באופן אולי מלאכותי משהו אזורי שליטה בתוך הקסבה, שהחלו בחלוקת חמולות-משפחות ו'התקדמו' לאזורי שליטה של חברות הפשע ואחר כך המחבלים. המחויבות המשפחתית הגדולה וגודל החמולות, מגבירות את הערבות ואת הסיוע ההדדי בתוך הקסבה ונותנות מעטפת 'חמה' למחבלי הקסבה.

המרכיב **הטופוגרפי** - הסמטאות המשפחתיות, המשניות, הקטנות והמתפתלות, הכניסות והיציאות 'ליחוש', המבנה התלת-ממדי של ההיסטוריה הפיזית - כל אלה יוצרים **תחושת** ביחד ש"זר לא יבין זאת" וגם לא יצליח להתמצא שם. חמשת המרכיבים הללו - הפחד, הגאווה הקסבאית, הנאמנות המשפחתית, גודל החמולות והמרכיב הטופוגרפי - בצירופן יחד ללחימה אידיאולוגית ודתית, מחזקות מאוד את תחושת השייכות, השיתוף והסיוע של התושבים למחבלי הקסבה, גורם **שאינו** בנמצא לשאר המחבלים בערים, ואף במחנות הפליטים. המשמעות הצבאית הינה שגורם האוכלוסייה הינו מרכיב **קריטי** בביטחונם של מחבלי הקסבה, יותר מבשאר המקומות.¹⁶

בשנים האחרונות נבקע במעט המעגל ההרמטי של האוכלוסייה, בעקבות עזיבת משפחות מרובות וותיקות לשכונות אחרות בעיר וכניסת משפחות עניות מאוד מ'בחוף', השוכרות דירות בתוך הקסבה. תופעה זו מתרחשת בשל סיבות מגוונות - מחבלים, מצב סוציו-אקונומי ותנאי מחיה טובים יותר מחוץ לקסבה. עדיין מוקדם לדון האם השוני הנ"ל מגמתי ויגיע לכדי שינוי ממשי בהיבט הצבאי כמו גם האזרחי, אולם זו תופעה שעלינו לעקוב אחריה ואחרי התפתחותה בשנים הבאות.

השטח

המחבלים מנצלים היטב את השטח והתכסית לצרכיהם. מחבלי הקסבה גדלים בה מגיל אפס.¹⁷ היכרותם את השטח במימד הגלוי שלו - סמטאות, חצרות, בתים נטושים וכו', החלה כמשחקי ילדים והוטמעה בתוכם לגיל בגרות-מחבלות לצורכיהם. גם התוודע העל-שטח (הגגות) מוכר וידוע מתקופת הילדות. כך, יכולות ההימלטות כתוצאה **מהכרת השטח** הינן כתכונות 'מולדות' אצל המחבלים בקסבה. לאחר

¹⁶ את המשמעויות המבצעיות הנוגעות לנושא האוכלוסייה ראה בסוף פרק זה.

¹⁷ יש חריגים שנולדו מחוץ לקסבה, אולם לעניינינו גם הם לאחר שנים רבות מרגישים בקסבה כ"בני-בית".

שבגרו והבינו את עוצמת הצבא בפעילותו במימד הגלוי, החל תהליך הירידה לתווך התת-קרקעי לצורך למידתו-הכרתו, ואחר כך לעבודה בתוכו כדי להכשירו ליעודו כנתיב בריחה ומילוט. אין ספק שהעבודה מתנהלת במרץ רב מתחת לפני הקרקע, כשבסיסה הינו הוצאת החול והאדמה הממלופית, על מנת 'לחדש' את הרחובות הרומאיים הקבורים מתחת.

שקי חול מלאים באדמה שהוצאה מהתווך התת-קרקעי בפתח סליק המקור, גדיס"ר צנחנים

יכולת **התצפית** ורכש המטרות של הצבא בקסבה הוא מורכב מאוד. גגות נצפים רק למקוטעין, ורב הנסתר על הגלוי בשל צורת הבניה ה'פרטיזנית' המחודשת, המתקדמת בעיקר לגובה, ובכך יוצרת תאי שטח חדשים הנסתרים מעיני התצפיות. גם יכולת ההכוונה וההזדהות, כמו גם הציון מרחוק, מורכבים בגלל תא השטח הקטן ו'היעלמות' קווי הגובה כך שלא ניתן כמעט להזדהות על מבנה ספציפי או על כוח מסוים. החדירה לסמטאות מוגבלת בתצפית רק למטוסים - ממבט אנכי - וקל יחסית לאתר מטוס, בגלל הרעש והטופוגרפיה השכמית (הקסבה בנויה בלב העיר, וקול המטוס מתנקז בין שני רכסי ההרים - גריזים ועיבל).

כניסות ומיקום הקסבה - הקסבה מתעלת את הנכנס אליה למספר מעברים מוגבל (גם רגלי וגם רכוב). היסטורית ידוע על תשעה שערים לעיר העתיקה, וגם כיום יש רק תשע כניסות אופציונאליות רכובות לתוך הקסבה. הכניסות המוגבלות, ועצם היות 'העיר-העתיקה' בנויה במרכז העיר, מקנות לה יתרון מודיעיני וזמן היערכות ארוך לקראת חדירת אויב צפוי.

קיץ וחורף - סגנון הבניה הערבי שאינו מבודד ואינו מתקדם (ללא מזגנים וכד') יוצר מצב ידוע ומוכר של לינה על גגות הבתים, בעיקר בזמן הקיץ (תקופה הגולשת מהאביב ועד לימי הסתיו). הלינה בגגות מגדילה את כמות התצפיתנים בפועל הערניים יותר גם בזמן שישנים (חום וקולות סביבתיים המטרידים בזמן הלינה) ומצריכה את הצבא לשקול בהתאם את המשמעות של תנועה דרך הגגות, בה נמוך הסיכוי להפתיע את המחבלים. ואילו בימים רגילים בחורף, כשאין לינה בגגות, רוב האנשים הללו מהווים סוג של אוכלוסיה פאסיבית. בחורף, גם המחבלים בקסבה (פחות נכון למחנות הפליטים בגלל המבנה הטופוגרפי ועוד) נכנסים לדירות מסתור מחמת הקור, והם פחות מסתובבים בחוץ. מהאמור לעיל מובן שהפעילות המבצעית בה ניתן לעבוד ביעילות ולהשתמש באלמנט ההפתעה כנגד המחבלים בשטחם, מחוץ לביתם, ללא הפרעות אקלימיות מחייב תיאום ותכנון קפדני כוללות בשעה, בעונה ובמזג האוויר.

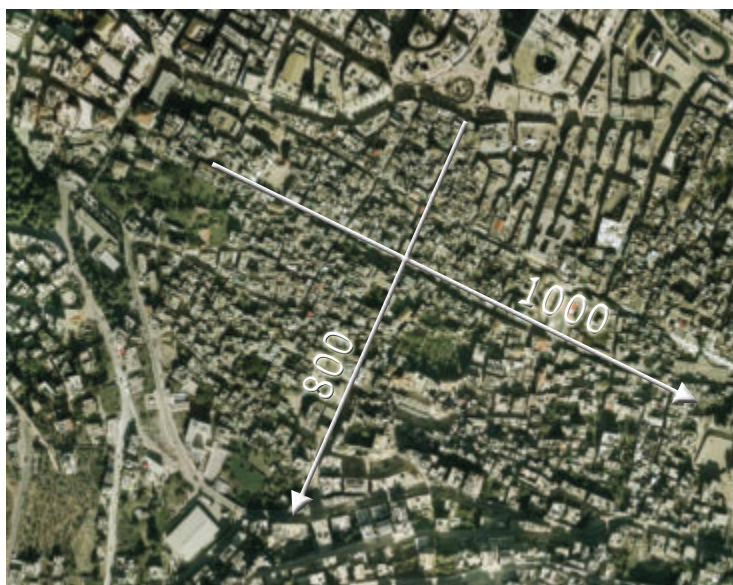

מחנה הפליטים בלטה

המחנה מונה כ-25,000 תושבים ומשתרע על שטח של 1/4 קמ"ר.

גודל הקסבה - הגודל של הקסבה מקנה למחבלים יתרון משמעותי. שטח מחנה הפליטים בלאטה אינו עולה על מחצית שטח הקסבה. השטח הגדול והנטוש יחסית מאפשר למחבל ליצור מספר מערכי ביניים בתוך הקסבה, וחלוקה לאזורים שונים שאליהם ובהם הוא נערך לאור רמת האיום.

היכולת לבצע מעברים ומעקפים בימגרש משחקים גדול נותן יתרון ברור למגן. גם בצי'נייה בהתקפתם הראשונה ספגו הרוסים את רוב אבדותיהם, לאחר שנכנסו בסד"כ כלים גדול מאוד למרכז העיר, ואז הותקפו משלושה ממדים בהתקפות פתע קטנות ועזות שגרמו להם לנסיגה חפוזה ומבולבלת עם כמות נפגעים גדולה מאוד. כשהסד"כ התוקף קטן, יכול המחבל, לאגפו כמעט מכל כיוון, להטמין לכוח מארב או להתקילו בתנועתו או במארבו, ואילו כשהסד"כ גדול יותר ייעלם המחבל בתא השטח עצמו או לידו וימתין להתפתחויות.

העיר העתיקה - קסבה

מונה כ-40,000 תושבים ומשתרעת על שטח של 0.8 קמ"ר.

'אלמנות קש' - מספר הבתים השולטים בתצפית ואש על גזרות ארוכות יחסית הוא מצומצם. מספר הבתים הבלתי מאוכלסים - או שננטשו מזה זמן או שפשוט נעזבו

זמנית - קטן והבתים מוכרים. חיבור שתי העובדות הללו מביא למצב בו בשעות הבוקר לאחר פעילות כוחותינו במרחב, נבדקים אותם בתים חשודים ונשללות האפשרויות של הטמנות כוח בלב הקסבה בלא שיווהה.

"מסתערים" - גם אם הצליחה קבוצה קטנה לעקוף את הזקיפים בכניסות הרגילות, הרי הקסבה שנבנתה בהסתמך גם על מנהגי האסלאם, מבוססת על כך שזר לא יידע היכן **אסור** לו להסתובב. בכניסות ליחוסים, באזורים של נשים בהם הן יורדות ומתחברות לסמטה המשנית, זר - גבר שישתובב, מיד יקרין שהוא אינו מקומי והמשמעות המידית הינה 'הקפצת' כוח לבדיקתו. כך יוצר ה'שטח' איום לחודר מבלי שהוא מודע אליו כלל, ומה שבניתוח מבצעי 'קרי' נדמה כנקודת התורפה של העיר העתיקה, מתגלה כ"אליה וקוץ בה".

המחבל הלומד

למחבל נדרשות שתי תכונות יסוד עיקריות - ידע ורוח לחימה. שכם בולטת באוניברסיטת אל-נג'אח שבה - האוניברסיטה הגדולה והמפותחת ביותר באיו"ש. האוניברסיטה כמקור ידע מדעי מספקת קורסים למכביר בשלל נושאים, וביניהם כל הדרוש לטובת הכנת מטענים, חגורות נפץ וכו'.¹⁸

העטיפה הקדמית של 'ערכת ההסטה', המחולקת ע"י הג'מאעה האסלאמית, תנועת הסטודנטים של "הג'יהאד האסלאמי בפלסטין" באוניברסיטת אל-נג'אח שבשכם. מצד ימין למטה מופיעה תמונתו של מחבל מתאבד רעול פנים, חמוש בחגורת נפץ ועליו סרט מצח והכתובת "פלוגת ירושלים" (הזרוע המבצעית-טרוריסטית של "הג'יהאד האסלאמי בפלסטין") ומעליו צילום של **אוניברסיטת אל-נג'אח**. משמאל לתמונת המחבל מצוין למי מוקדשת הערכה ובין השאר נכתב: "לאלה המבינים, הבן היטב, כי את הזכות לוקחים בכוח הזרוע ואין היא מוענקת במתנה". מתוך מאמר **"טרור המתאבדים בשנות העימות הישראלית-פלסטינית (ספטמבר 2000 - דצמבר 2005)"**, עמ' 23.

המקור, מרכז המידע למודיעין ולטרור (מל"מ)

¹⁸ אין כוונתי לומר שיש קורס טרור מסמך באוניברסיטה. הידע הקיים והקורסים השונים מקנים ידע מְסֻפָּק למחבלים לטובת הבסיס. עם ידע זה ימשיכו הלאה להתנסות ולהשלים את החומר משאר המקורות (אינטרנט וכו').

מקור נוסף ומרכזי בהקניית הידע הינו האינטרנט, המוצף במתכונים לייצור אמצעי הריגה קטנים (ירימונים מאולתרים) כגדולים (ימטעני הגנה' - קלע, רסס וכד') שהוזכרו לעיל. אבל עיקר הידע עובר ומגיע מ'מקורות חוץ' בשלל שיטות. מחומר כתוב ומודפס שמועבר ומוברח, דרך הוראות פרטניות במייל ובאינטרנט (כולל כל דרכי הפעולה להוצאת פיוגעים, ביטחון מידע וכו'), הוצאת אנשים ל'קורסי חוץ' ללימוד החומר על מנת להדריך אחר כך, ועד תקציב למימון הפעולות וקניית החומרים הרלבנטיים. מקום העבודה של המחבל אשר לא חס על סביבתו - האנושית והתשתיתית, בעייתית גם הוא, בשל הימצאותו במרכז האוכלוסייה, בתוך מבני המגורים עצמם או בסליקים מתחתם. הנקודה המהותית והמשמעותית ביותר כלפי צה"ל, הינה יכולת הלמידה של המחבלים את שיטות פעולותינו, תרגומן למשמעויות מבצעיות, למידה של הנושא והתמודדות איתו.

כל אירוע שמתרחש - ממעצר שהצליח על מבוקש בכיר ועד היתקלות שטח בתוך הקסבה - נלמד ומתוחקר. גם אחרי מעצר, נלקחים ל'חקירה נגדית' אנשים רלוונטיים, כדי להבין איך בוצע המעצר, מי המשת"פ ומהן היכולות החדשות שהופגנו על-ידי צה"ל. חלק ממערך הלמידה הזה הם עורכי הדין הפלסטינים, שבבואם לשבת עם 'לקוחם', חלק מהדיון נסב אודות שיטות מעצרו ומה הוא יודע לספר לחבריו שילמדו מהשיטות החדשות ויזהרו להבא. אנו מזהים גרף למידה גדול של המחבלים בכל הנוגע לאיום הסיגיני, התמודדות עם חדירות רגליות בחתימה נמוכה לקסבה - כדוגמת המטענים, יכולותינו להגיע ולגלות סליקים בתוך מבנים, העברת מסרים ופעולות - ביטחון מידע ועוד.

הגישוש - המחבלים מבינים ויודעים שאנו חודרים עמוק ללב הקסבה ולכן התאימו את צורת הליכתם להוראות הפתיחה באש. בדרך כלל ינוע המחבל אחרי מוביל - סייען, שינוע **לא חמוש**, ותפקידו לפתוח שטח. במידה ויזוהה על-ידי כוחותינו אשר יתחילו בנוהל מעצר חשוד - קריאה לעצור - וזה הזמן הדרוש למחבל להתחמק ללא שיראו אותו, או 'לפתוח' 'זיג' ולירות צרור לעבר כוחותינו ואז להיעלם - הכול תלוי ברמת לחימתו התואמת בדרך כלל את בכירותו.

מארבי זיג - לעיתים המחבלים שומעים את כלי הרכב מגיעים או מקבלים דיווחים על כך, הם מבינים שאנו פורקים חוליות מארב, ואז ימתינו-יארבו להם. המחבל ממתינ' ביזיג', כשלווה הוא מאובטח על-ידי סייענים הצופים לכיוונים אחרים, וברגע שהוא מזהה את כוחותינו המציצים מה'זיג' - משטח ההשמדה שלו, מיד הוא יורה צרור ונעלם. במידה ופגע - יצא שכרו כפול. גם אם לא פגע, הרי אנו 'מקפלים' את כוחותינו בגלל זיהוי אותנו והפסד אלמנט ההפתעה ההכרחי. המחבל יודע כי

האפקט המצטבר מכל פגיעה בחייל צה"ל הוא גדול מהפגיעה בחייל עצמו, וזאת בשל הפגיעה בלגיטימיות הפעולה מצד הציבור - העורף של צה"ל. כל הנקודות הללו ועוד, מצטברות אצל המחבלים כתוצאה מלמידה ארוכת שנים של פעילותנו, והתאמת מעשיהם אליה.

"רוח הלחימה" - זו נקודת תורפה אצל מחבלי הקסבה. מקור התנגדותם של מחבלים אלה אינו באידיאולוגיה לגירוש האויב הציוני (הם לא פליטים ממגורשי 48' או 67' השואפים לשוב אל בתיהם) או בדת (רוב מבוקשי הקסבה שייכים לארגון הפת"ח, וכולם חילוניים).

מאבקם החל ככנופיות רחוב, פשע, נמשך כשלוחים פוליטיים במאבקם הפנימי, ונכון לשנים האחרונות יצרו לעיתים פיגועי חוץ - כנגד מטרות בעורף המדינה. 'לוחם חופשי' (מחבל פלסטיני בשפה עממית) חייב חוסן נפשי גדול מאוד, מודעות ומוכנות להקרבה אישית למען המטרה - עד כדי הקרבת חייו - ואיתנות בעמידה בכל התלאות העוברות עליו.

מכיוון שמחבלים אלה אינם נמנים עם האידיאולוגיים או הדתיים, הרי מטרותם העיקרית היא לשמור על חייהם, לפני השגת המטרה הפוליטית-לאומית. בהקשר זה, אופי פעולותיהם משתנה ביחס ישיר למצבים הפוליטיים והצבאיים השוררים סביבם. ככל שהמתח הפוליטי נמוך, והלחץ הצבאי גדול ומתמיד, פעולותיהם ההתקפיות ייעלמו והם יתרכזו בעיקר בהגנה ובשמירה על חייהם. ברגע שאין לחץ צבאי מתמשך ו/או התקופה הפוליטית 'דורשת' פיגועים, הרי ניסיונות הוצאת הפיגועים יגדלו. גם 'לחיות' צריך, ואת פרנסתו מוצא המחבל מעט מעבודות מזדמנות, המאפשרות לו שלא לצאת מהקסבה כדי לא להיתפס, ובעיקר מעבודה תחת מושל העיר, להשליט 'חוק וסדר' במרחב הקסבה. העסק הזה נוח למושל - יש לו שקט יחסי בתוך האזור אליו הוא אינו יכול או לא רוצה להיכנס, ונוח למחבלים המקבלים משכורת חינם ללא עבודה כלל. בכירי המבוקשים מקבלים את משכורתיהם מ'ארגוני חוץ' המעודדים הוצאת פיגועים, ולשם כך מפרנסים את בעליהם, אם במשכורת חודשית קבועה ואם בקבלנות - כל פיגוע ושכרו בצידו.

יוצאים מכלל זה הינם מחבלי החמאס המונעים מקנאות דתית איסלאמית ואצלם הפיגוע אינו תלוי מטרה פוליטית או לאומית אלא היתכנות ובשלות ה"קרקע".

נשק הטרור

בבואנו לדון בסוגיית האמל"ח עלינו לחלקה לשני סוגים מרכזיים - התקפי (טרור), והגנתי.

האמל"ח **ההתקפי** מחולק גם הוא לפיגועי התאבדות - חגורות נפץ (הנשק היסודי של הפלסטינים), ומחבלים מתאבדים המיועדים בעיקר לעורף המדינה,¹⁹ פיגועי ירי - על גבי הצירים תוך כדי נסיעה או במארב נגד רכב, פיגועי הקרבה בתוך היישובים,²⁰ ופיגועים בנשק קר, כגון - דקירות סכין.

האמל"ח **ההגנתי** - שהוא עיקרו של פרק זה, מחולק גם הוא למספר סוגים, ובדרך כלל הוא רלוונטי **למעגלי האיום**.

מהכניסה לעיר ועד פאתי הקסבה האמל"ח לרוב יהיה אמל"ח 'קר' ויהיה בשימוש בעיקר בהפרות סדר המוניות וחסימות כבישים. הדבר מאופיין בעיקר במבצעים ממושכים עם סד"כ גדול, ופחות רלוונטי עד כדי ביטול במבצעי חיכוך או מעצרים חד-ליליים.

האמל"ח שבו משתמשים הוא - בקת"בים [בקבוקי תבערה], בקבוקי צבע ושמן, בלוקים ואבנים מכל הגדלים. הדבר חשוב בעיקר לסוגיית צירי הפינוי והלוגיסטיקה, שעקב מיקום הקסבה בעיר, הצירים הם ארוכים וקשה להגן על התנועה בהם בכל מקום, בכל זמן. לכן הפרות הסדר **מתועלות** לציר אחד ראשי בעל מספר נתיבים, המִרְכֵּז סביבו סד"כ לא מבוטל וגורר לשם הפרת סדר מכוונת וממוקדת. זאת, בנוסף לשאר הפרות הסדר בשאר הצירים ומסביב לקסבה. שילוב של חסימות הצירים בנקודות מתועלות, יוצרים 'שטח השמדה' או 'מעבר הכרחי' ושם ממתין המארב של הבקת"בים וכד', שעלול להסתיים בנפגעים בנפש ולרוב בנזק לרכוש.

בתוך הקסבה אין כמעט שימוש בנשק 'קר' או בהפרות סדר. תנועת כוחותינו לרוב היא רגלית והיכולת לשימוש באמל"ח הפס"ד כפי שצוין לעיל נמוך עד כדי ביטול. האמל"ח ההגנתי העיקרי מורכב מנשק וממטענים, כאשר לאלה צריך להוסיף את מרכיב איסוף המל"מ - מצלמות המכסות שטחים ומעברים הכרחיים רגליים לתוך הקסבה, ואת מרכיב 'הכנת השטח' באמצעות חסימות ומכשולים שיתעלו את חדירות כוחותינו לנתיבים מוגדרים - נתיבים הכרחיים - שם ימתינו להם סייענים-תצפיתנים או מארבים נגד רכב ואדם.

נשק "חם" (קלצ'ניקובים, רובי M-16, אקדחים ועוד) - אחוז בני הנוער הנעים חמושים בתוך הקסבה, בריש-גלי ובשעות היום, הינו גדול מאוד ביחס לכל מקום אחר.

¹⁹ היו גם פיגועי התאבדות בתוך גזרת איו"ש, פסח-קדומים 2006.

²⁰ סוג זה של טרור התאבדות ע"י לחימה בתוך היישובים היה "להיט" בתחילת המלחמה האחרונה, ומשנת 2002 - "חומת מגן" דעך כמעט לחלוטין.

הסיבה לכך נעוצה ב'תרבות הקסבה' העבריינית שעליה הרחבנו בסעיף האוכלוסייה. כשהמבוקש הוא המודל לחיקוי וכשהקסבה סגורה כמעט הרמטית לזרים, אין חשש מהסתובבות חמושים, וזהו ההווי שנוצר (יש מקומות שבהם נהוג ללכת לקונצרטים עם חליפות ועניבות ויש מקומות שנהוג ללכת חמושים). רוב השפאָנ' הני"ל - נוער מגיל 14-18, לא מאומן לביצוע פיגועים ולכן כמעט אינו מאיים. בעיית המבוקשים, המחבלים, היא בעיקר מלאי **התחמושת ואימונים**.

התחמושת מוברחת לקסבה פנימה מעזה, מג'נין ומגורמים פלילים ישראלים, וממומנת על-ידי ארגוני ה'אס' - חיזבאללה ואחרים.

הרובים הם הנשק הנפוץ, בגלל הידע המינימאלי הנדרש להפעלתו וקלות השגתו (היחסית). **מטעני ההגנה** מורכבים יותר.²¹ מורכבותם נובעת: מהידע המקצועי הרב הנדרש להכנתם (מחד, שלא יתפוצץ ביד המכין אותו, ומאידך, יגרום לאפקט הנזק הרצוי); ממערכת ההפעלה לסוגיה השונים; והשגת האמצעים הנדרשים להפעלת המטען, הן בבחירת מיקומו, הן בהטמנתו בשטח והן בצורת הפעלתו - תזמון ונזק. חלק מהארגון הלומד של המחבלים נועד לעקוב אחר צירי החדירה של כוחותינו. ברגע שמזוהה ציר חדירה המשמש תדיר - בצורה קבועה מספר ימים רצוף, או לא ברציפות אבל לאורך זמן - יטמינו המחבלים מטענים באזור כנגד כוחות רגליים או רכובים, וימתינו לשעת הכושר שבוא תבוא. או אז קורה אחת משתיים: צה"ל עולה

²¹ בהיבט המקצועי חגורת נפץ ומטען הגנה הינם כמעט באותה רמת מקצועיות וידע נדרש להכנתם, ולכן מעטים יחסית הם המחבלים **המכניים** מטענים.

על המטען ונגרם נזק ו/או נפגעים; או שאנחנו מפסיקים לחדור משם (כי קיבלנו התראה מודיעינית). אז נוצר למחבל 'שטח מפורז' שאותו הוא יכול לנצל כנתיב מילוט בשעת הצורך.

השימוש במטענים מאט את קצב התקדמות כוחותינו בסמטאות, בגלל ההתראות וחיפוש המטענים, ובכך ניתן למחבל פרק זמן ארוך יותר המאפשר לו לברוח - לשרוד.

תופעה נוספת הינה הנחת מטענים אחרים בצירי יציאה משוערים לפי דיווחי התצפיתנים. המחבלים מקבלים דיווח על מיקום כוחותינו, מנתחים ציר יציאה סביר על פי ההיסטוריה הגזרתית שלמדו מהתנהגות כוחותינו, ומניחים מטען בציר היציאה המשוער. תקוותם היא שחוסר הערנות עקב השעה המאוחרת ועייפות החיילים תחפה על איכות ההסוואה, והמטען יפעל את פעולתו.

הידע המקצועי נרכש באמצעות האוניברסיטה של שכס, אינטרנט, ולימוד ישיר ממומחים מבחוץ (חיזבאללה ועזה). לצערנו, ידע רב נרכש מ"שבת אחים גם יחד" בכלא הישראלי. מכיוון שצריך להיות בעל אינטליגנציה גבוהה יחסית לטובת העניין, מעטים הם המחבלים המגיעים לרמת מומחיות גבוהה בייצור המטענים וחגורות הנפץ.²²

מקצועיות רבה מחייבת את המחבל ללימוד תיאורטי (התלוי באינטליגנציה), למימון חומרים לרכישת האמצעים הרלוונטיים (כסף רב, יחסית לזמן ההשקעה - פיגוע ארוך טווח), לניסיון מעשי בייצור מטענים, וליכולת להפיק לקחים ולימוד מטעויות והצלחות 'מבצעיות'. בגלל התכונות הללו וההישגים הנדרשים הנוספים הקשים להשגה, ובנוסף להצלחות צה"ל בשיבושם-סיכולם של הפיגועים, מעטים הם המחבלים הזוכים לתואר 'מומחה חבלה' [יהמהנדס]. מיקום המעבדות דווקא בקסבה - למרות שגם במחנה הפליטים בלאטה נמצאה מעבדה גדולה מאוד, וזהו חריג הבטל בשישים - נוח ואופייני בגלל מורכבות השטח, צפיפות הבתים ואופי האוכלוסייה.

זו הסיבה המרכזית לכך שרוב 'מומחי החבלה' מקורם בקסבה. מנתונים של כמות המתאבדים וחגורות הנפץ לאורך המלחמה האחרונה (משנת 2000 ועד עתה) עולה כי גם בזמנים אחרים בהם ג'ינן נחשבה ל'עיר המתאבדים', חגורות הנפץ יובאו מקסבת שכס!!

השילוב של מומחיות חבלה, אידיאולוגיה ממשית למאבק, וצורך עז וגדול בחגורות

²² ראה תחקיר בעמ' 389, בספר זה.

נפץ לטובת טרור התקפי, יצרו מצב שבו הקסבה הפכה למרכול לחגורות נפץ, שבה כל המרבה במחיר - מקבל. מכיוון שלכסף אין ריח, לא ממש משנה השייכות לארגון זה או אחר. 'מומחי החבלה' נהיו רב־ארגוניים, והם לא שייכים לקבוצה זו או אחרת. דבר זה מְקַל במקצת, מכיוון שהחבורה העוטפת את אותם אנשים היא קטנה יחסית למחבל 'רגיל' אחר השייך לקבוצה. מייצור חגורות הנפץ עברו ה'מומחים' הנ"ל להכנת מטעני הגנה. הסיבה המרכזית נבעה מלחץ בלתי פוסק - לילה לילה, של חדירות עמוקות רגליות, בחתימות משולבות - גבוהה ונמוכה בעיקר ללב הקסבה. אותם מומחים שינו את יעדם מעיסוק בהתקפות טרור לעיסוק בהכנת מטענים לצורך הגנה על חייהם. שינוי זה הוא שינוי מהותי, שהשפעתו אסטרטגית, ויכול להסביר היטב מדוע **כמות** חגורות הנפץ שהוכנו לפיגועי טרור קטנה באופן משמעותי לאורך השנים האחרונות.

מערכות ההפעלה גם הן משודרגות ומשתפרות. אם בעבר מרבית המטענים היו חוטיים, היום יש לא מעט מטענים בעלי הפעלה סלולארית ברמות הפעלה שונות.²³ המחבלים לומדים אותנו ואת שיטותינו, ולכן מערכות ההפעלה יונחו ויותאמו למתווה הרצוי.

הבעיה העיקרית מבחינתם הינה כמובן תקציב, אולם גם השיקול של שליטה בתצפית על 'שטח ההשמדה' מהווה מרכיב חשוב. ככל שנקודת התצפית קרובה יותר ל'שטח ההשמדה', יקל על המחבל להפעיל את המטען בהפעלה חוטית וככל שיוכל להתרחק (וזו כאמור שאיפתו) ינסה שמערכת ההפעלה תהיה אלחוטית.

השגת האמצעים מחולקת לשלוש אפשרויות: **מערכות ההפעלה** - אותם ניתן לייצר ממרכיבים שונים הנקנים בשוק האזרחי המקומי; **החנ"ם** התקני, שכמוהו כמעט לא מצאנו באיו"ש;²⁴ **והחנ"ם** המאולתר.

החנ"ם המאולתר מיוצר ע"י שלל חומרים, בעיקרם חקלאיים, שקשה מאוד לעקוב אחרי יעדם הסופי - הטרוריסטי - בין כל הכמויות הענקיות המוזרמות לתוך העיר, החקלאית באופייה. **תכולת המטען** מורכבת ברובה המכריע מברגים (אומים) ומסמרים בגדלים שונים, הנקנים בשוק החופשי בעיר במחיר 'השווה לכל נפש'.

הטמנת המטען בשטח היא סוגיה מורכבת וקשה בהיבט המקצועי. תחילתה של העבודה היא בהגדרת מקום ההנחה האופטימאלי. לצורך כך נדרשים

²³ סיבה נוספת מרכזית למיעוט מומחי החבלה יש לזקוף ליכולת השליטה של צה"ל בשטח והגעה לאותם אנשים לפני שהם מתמקצעים ורוכשים ניסיון מעשי רב.

²⁴ מפאת ביטחון מידע אינני יכול לפרט, אולם הרוצה להרחיב בנושא יפנה למהנ"פ מרכז, יהל"מ ובעיקר לתחקירי מבצעי חטיבת שומרון.

המחבלים למידע, המוזרם אליהם על-ידי האוכלוסייה ורשת הסייענים-תצפיתנים, מהם הדרכים והסמטאות מהם נכנסים כוחותינו, באיזה נקודות 'קבועות' צה"ל פורק מהרכבים וכד'. רק לאחר ניתוח השטח וקביעת הנקודה המדויקת להטמנת המטען עוברים המחבלים לשלב הביצוע.

כדי להטמין מטען המופעל בצורה חוטית מתוך מבנה סמוך, משימת הבינוי הנדרשת כוללת חישוף מדרגות, טיח, בטון וכד'; הטמנת המטען - דורשת כשירות מקצועית שונה לגמרי: חימוש, והסוואתו - כך שלא יתגלה בעין בלתי מזוינת מטווח לא אפקטיבי (קרי - מחוץ לישטח ההשמדה), או ע"י כלב חני"ם, רובוט או כל אמצעי אחר. ההסוואה דורשת שיתוף פעולה של מספר אנשי מקצוע, ושל האוכלוסייה המזהה ושומעת את העבודות הממושכות המתבצעות 'מתחת לפנס'.

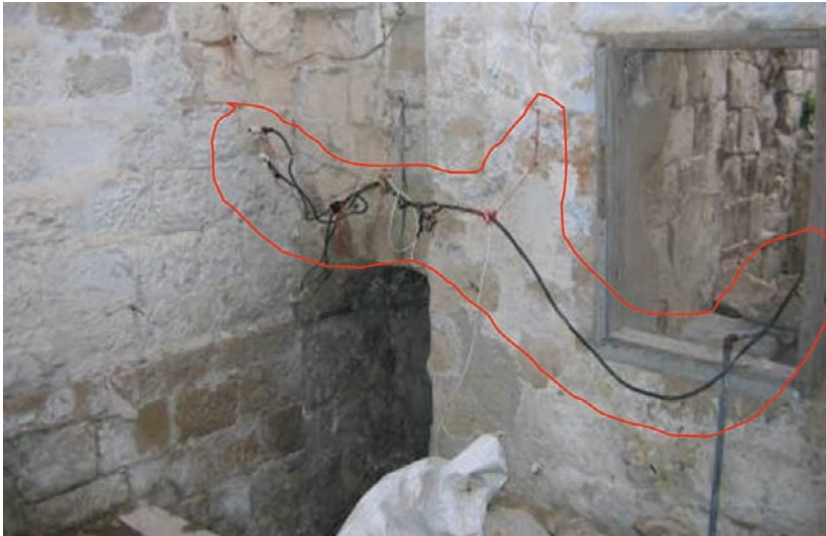
ההסוואה דורשת מומחיות בנושא כך שצבע המלט המסווה לא ייראה חשוד - ככל שייראה חדש יותר כך ימשוך יותר תשומת לב. את החוטים (בהפעלה חוטית) ו/או האנטנה (בהפעלה אלחוטית) יש להסוות לאורך הקיר כך שלא ייראו בכניסתם לאדמה במקום חיבור המטען. לסיום, יש לוודא שהטמנתו וחימושו לא יפגעו באוכלוסיית הקסבה הנעה ללא הגבלות באזורים אלה מידי יום ביומו.

רמת הסוואת המטענים השתפרה מאוד וכיום הם אינם 'רק' מונחים בצידי הדרך, אלא 'משלימים' מדרגות או מוטמנים בתוך ערימות זבל - דבר המקשה מאוד על זיהויים.

חוטי הולכה למטענים מוסווים בכניסה לסליק

המקור, גדס"ר 35

חוטי חשמל המוליכים למוניטור בסליק לטובת שליטה בתצפית, הגלויים בחלקם ומוסווים בתוך הקיר בצידה השמאלי של התמונה
המקור, גדסי"ר 35

יש להבין - שאיפת המחבלים מתוך מניעים אנוכיים היא **לשמור** על חיי האוכלוסייה (עד גבול מעצרים כמובן), כי היא זו המחבכת אותם ומעניקה להם את ההגנה על חייהם.

אנשי הקסבה מודעים למקומות המסוכנים ולשעות בהן חל איסור יציאה מהקסבה בגלל איום המטענים. זה חלק מהותי מהחיבוק החם ההדדי שבין המחבלים לאוכלוסייה (לעיתים ההגדרה הנכונה היא דווקא 'חיבוק דב', בשל הסכנות הרבות ומניעת אפשרות תנועה ויציאה מהקסבה בלילות גם במקרי חירום). זו גם הסיבה המרכזית, המתחברת לאופייה הטופוגרפי של הקסבה, ולאי שימוש ב'מכוניות תופת' כאמצעי הגנה.

צורת הפעלת המטען תלויה מאוד ביכולת התזמון, במערכת ההפעלה ובנקודת השליטה.

ראינו כיצד המחבלים שידרגו את צורת השליטה מרחוק - מתוך סליק במעמקי האדמה, ביכולת הפעלת המטענים בתזמון אכזרי ומדויק עם מערכות הפעלה מתקדמות, ותוך מימוש יכולת הימלטות מיד לאחר מעשה. אם המחבל עשה הכול כשורה - לימוד הזירה, בניית המטען, מיקומו והסוואתו בשטח, חימושו והמתנה לכוחותינו, ואז לא שלט בהפעלה - בגלל אי יכולת שליטה מלאה על 'שטח ההשמדה',

או בגלל פחד ממגע וחשש שלא יצליח לברוח, או בגלל בעיות טכניות - מערכת הפעלה שלא עבדה, איכות החני"ם, חוסר מקצועיות של מכין המטען וגם אמצעים טכנולוגיים לגילוי ושיבוש של צה"ל, הרי כל עמלו היה לשווא.

רשימת המכולת' הני"ל היא נקודת התורפה המבצעית של המחבלים. השרשרת הארוכה שפורטה לעיל תלויה בהרבה אנשים ולכן גם קל, יחסית, לעלות עליה ולהתכונן לקראתה.

יתרון הקסבה למחבלים בהיבט זה, הוא שיכולת שמירת החשאיות גדול ביחס למקומות אחרים, ולכן המידע לא יזלוג בקלות לכוחותינו (ולראיה - כמות הנפגעים הגדולה יחסית מ'רימונים מאולתרים' ומטעני הגנה).

רמת הנזק, וכתוצאה מכך רמת האיום, עולה גם היא. ככל שהמחבלים משתפרים כי הניסיון המבצעי שלהם המצטבר גדל, והאמצעים קיימים כמעט ללא הפרעה, כך בהתאמה גִדֵּל האיום. אם בעבר האיום המרכזי היה כלפי חי"ר בתנועה רגלית, האיום העכשווי מתייחס לכלי הרכב הממוגנים - מטעני גחון, קלע וכד'.

"רימונים מאולתרים" (או בשפה בלתי מקצועית - 'מטענים מושלכים') הפכו גם הם לנשק 'המונני' יחסית.

מִטְעֵן צִינּוֹר

מטען זה שכיח בגזרת איז"ש ואזח"ע, וזאת מפני שהמטען אינו דורש מיומנות גבוהה בשלבי הכנתו, הוא במשקל בינוני - קל, נוח לנשיאה ולהסתרה. הצינור על סוגיו הינו 'אמצעי' נפוץ ובשימוש יומיומי של האוכלוסייה. מטעני הצינור מיוצרים ע"י דחיסת חני"ם לצינור, הצינור משמש ככלי קיבול, יוצר אטימות והופך לרסס. לעיתים נראה על הצינור חריצים וזאת כדי ליצור נקי חולשה במעטפת ובכך לשלוט ברסס (גודלו וכיוון פיזור).

הפעלתו אינה דורשת מיומנות רבה (דומה מאוד לבקת"ב), האמצעים זמינים וקלים להכנה ונשיאה, התוצאה הפוטנציאלית כלפי כוחות רגליים גדולה, ויכולת

הבריחה וההימלטות טובה מאוד - זאת עקב הוראות הפתיחה באש שלנו האוסרות לירות על בחור כזה לאחר זריקה ללא הפללה מלאה. את ההפללה לא ניתן להשיג בגלל מימד הגובה שממנו נזרק הרימון המאולתר, וכן עקב זמן ומרחב - המחבל זורק ובורח. גם אם ראינו אותו, זמן תגובת הכוח כלפי משליך הרימון הוא הזמן שמספיק לו להיעלם מכוחותינו.

נקודת התורפה בהפעלת האמל"ח הנ"ל היא ביכולת השליטה בתצפית על כוחותינו ותזמון זריקת הרימונים. ניתן לשלב בין תצפיתן לחוד וזורק הרימון שלצידו - נסתר, כשהזריקה מתבצעת בצורה קשתית לעבר נקודה שנקבעה מבעוד מועד.²⁵ המשמעות המבצעית המרכזית היא - כשהם רואים אותך, אתה הנע בשטח אמור ויכול לראות אותם, לו רק תכוון את מבטך לכיוון **האיום**. השטח המאיים בתנועה בסמטאות הקסבה או מחנה פליטים הוא מימד הגובה, ולשם צריך לכוון. יתרון הקסבה בהיבט זה, הוא ביכולת הבריחה וההסתתרות, שהיא טובה ובטוחה הרבה יותר ממחנה פליטים 'רגיל'.

אמל"ח 'שובר איזון'

מרגמות/רקטות

מצאנו, יותר מפעם אחת, עדויות לניסיון שיגור קסאמים ומרגמות. ניסיונות אלה לא צלחו, בעיקר בגלל שמירת 'חופש הפעולה' הצבאי באיו"ש.²⁶ נוהל או הליך הכנת אמצעי כזה שונה ומתקדם יחסית להכנת חגורת נפץ או מטענים, אולם הוא בגדר האפשרי. הניסיונות להעברת המידע והאמצעים מבחוץ - עזה ולבנון, מתקיימים כל הזמן, אולם הם נבלמים ע"י פעילות המודיעין הבין-זרועית והרבה מבצעי שטח. יש להניח כי בבוא היום, כאשר יצליחו המחבלים ליצור את האמל"ח הנ"ל, לא נראה אותו מופעל בגזרת שומרון, אלא מופנה לחטמ"רים השכנים - ג'נין ואפרים, בגלל מיצוי היכולת האסטרטגית שלו שבשומרון לא תצא לפועל (אינו דומה טיל/פצצת מרגמה שנחתה בכפר סבא או בעפולה, ברמה האסטרטגית, לפצצה שנוחתת באלון מורה או קדומים). הדבר ממחיש יותר מכל את שרשרת הכנת האמל"ח. הקסבה היא המפתח והראש להכנת האמצעים, בעוד שאר הארגונים והערים עסוקים בארגון ה'מעטפת' - חוליות הירי, איתור המפגעים וכד'.

²⁵ עוד הוכחה ליתרון והכרחיות "חופש הפעולה" באיו"ש, מה שאין כך בעזה.

²⁶ במבצע 'מערה חשמלית' נמצאו שני משגרי קסאם בשלבים ראשוניים, ללא ידיעה מודיעינית מקדימה.

רקטה מסוג קסאם ראשוני, נמצאה בסליק בקסבה המקור, יחידת יהל"מ

טילים נ"ט

בידי ארגוני הטרור יש טילים מהסוג הנ"ל. בגלל הטווח הארוך הנדרש להפעלתו, נשק זה כמעט לא רלוונטי לשימוש בקסבה, ולכן הסבירות שנראה אותו - נמוכה. מאידך, עלינו לזכור כי ירי מפאתי הקסבה **החוצה** הינו אפשרי, ולכן עלינו להיערך גם לכך. בנתונים הקיימים **היום** אין זה עדיין בגדר איום ממשי (תלוי תמונת המצב כמובן), ולכשיגיע יצטרכו המפקדים לקבל החלטות אופרטיביות מתאימות.

האתוס

לאתוס 'הקסבה' מרכיב יסודי וחשוב, המשפיע על מעגלים רחבים מכפי הנראה לעין. **'הקסבה'** - כל מי שמזכיר את השם הזה, אינו צריך להוסיף ולציין לאיזו עיר הוא מתכוון. רק נתון זה בלבד די בו כדי לתת לקסבת שכם את 'מקום הכבוד' שלה. האתוס משפיע על 'גאוות היחידה' של הגרים בתחומה, על שמם - 'אלבלד' לעומת שאר התושבים, ועל זלזולם המולד באלה הגרים מחוצה לה. הוא מאיים על מפקדי הצבא המשקיעים סד"כ וזמן מעבר לכל מקום אחר בבואם לטפל בקסבה בצורה מקצועית, אם לא הצליחו לעקוף את ההתמודדות איתה. בדעת הקהל הישראלית - היעד המרכזי של גורמי הטרור ככלל, יש לקסבה שם אימתני-מפלצתי כגורם מרכזי

בשילוח מחבלים מתאבדים, ובנשיאת האחריות לכמות הרבה של הרוגים ישראלים לאורך השנים. בעיני התושב הפלשתיני באיו"ש, נתפסת הקסבה כמקור ההתנגדות, הנותנת ומשפעת רוח גבית לטרור, ומוציאה לפועל פעולות בשלל הגוונים והצורות, מהפרות סדר מקומיות ועד חגורות נפץ ומטענים. האתוס אינו ניתן לכימות ולמדידה, ולכן השפעתו העקיפה אינה ניתנת להערכה.

גם הרוחניות של המושג - הווירטואליות שבו, מקשה על הטיפול וההתמודדות עימו באופן שורשי. בעוד כוחותינו יכולים להתמודד פיזית-מעשית בשטח, הרי הכול נמדד בהצלחות טקטיות-מקומיות של כאן ועכשיו, ובהשוואה יחסית לאורך השנים בהם רכשה הקסבה את המוניטין שלה - הדבר בטל בשישים. ב'הפוך-על-הפוך', ככל שיותר מחבלים נהרגים בקסבה, כך אנו הלוחמים מנצחים ומאדירים את אתוס ההתנגדות!! אתוס הוא חינוך, וניתן אף לומר - חינוך מוקדם. התינוק יונק אותו משדי אמו, התלמידים בגנים ובבתי-הספר לומדים אותו, הסטודנטים מעמיקים בו והזקנים מספרים עליו כמיטב יכולות המזרח-התיכון; והרי לפנינו 'מגדל בבל' שראשו מגיע השמימה.

מהיכן צץ ועלה האתוס? קשה להגדיר, ורבות האפשרויות. יש המייחסים את ההתחלה להתנגדות המוג'אהדין משכם ובנותיה לנפוליאון האגדי בניסיונו לכבוש את ארץ-ישראל בשנת 1800, ובהפסד שגרמו לצבאו במבואות העיר שכם.²⁷ יש המייחסים זאת למרד הפלאחים כנגד מוחמד עלי בשנת 1834, בו שכם תפסה 'מקום של כבוד' בהתנגדות, עד כדי הגדרתה כ'לב ההתנגדות', ועד שלא הגיעו תגבורות, לא יכול היה לשכם ובנותיה.

מאז ועד היום לא נפקד שמה של שכם **מכל** אירוע התנגדותי כלשהו לשליטי הארץ, ואם כבר אז תמיד **בראש** המאבק.²⁸ הסיבות להיותה כה חשובה הינן טופוגרפיות-היסטוריות. בקצרה נאמר כי שכם היא 'הלבי' של גב ההר ('טבור הארץ'). ממנה ניתן להגיע לכל כיוון - למדינות וליבשות השכנות באמצעות צירים מרכזיים, ומיקומה השולט מקל על יכולות ההגנה שלה במרחב. מיקומה האסטרטגי, כמות האירועים והמלחמות שעברו עליה ודרכה, הקנו לה את שם הכבוד - ג'בל א-נאר ('הר האש' - ההתנגדות). 'הר האש' אינו מרמז בהכרח על הפרשנות המילולית היבשה. ניתן אף להבין זאת בצורה אמורפית, כי התנגדות הפלסטינים בשכם נמשלת לאש, שאותה

²⁷ אמנם נפוליאון התקדם לכיוון עכו - עיר הנמל, דרך "מישור החוף", אך באזור טול כרם ארבו לו אנשי ההרים מחשש שיפנה לכיוונם. אחד הגנרלים שלו. רדף אחריהם, נכנס למלכודת והודח מתפקידו לאחר קרב זה.

²⁸ יגאל אייל, **האינתיפאדה הראשונה**, עמ' 88.

אין לכבות והיא בלתי ניתנת לשליטה. גם אם לעיתים נדמה לך שכיבית אותה... דע לך שמתחת לפני השטח האש חיה ונושמת, ורק ממתנה לזמן הראוי בעיניה לפרוץ חזרה החוצה, להתנגד למציאות הבלתי מתקבלת, ולבסוף אף לנצח! היסטורית, תחילת המאבק היה מול כובשים מבחוץ שארץ-ישראל הייתה עבורם קרש קפיצה חיוני מערבה (עוד מימי ארם, אשור ובבל) או מזרחה (מצרים העתיקה, נפוליאון ואחרים). במהלך 150 השנים האחרונות שונה אופי הלחימה ועבר להתנגדות פנימית מול השולט התורן באזור - הטורקים, הבריטים, ועכשיו - תורנו. האתוס גורם לעומד מולו לפחד לא רציונאלי, למצב בו נדמה לו ש"צל הרים הוא כהרים".²⁹ לאויב זו נקודת חוזק לאורך זמן, אך לא למציאות הנוכחית העכשווית. התורפה של האתוס הינה בכך שהוא יכול להניע התנגדות, לספק את כמות הדלק הראשונית ואת התמיכה הכללית של האוכלוסייה, אולם אין בכוחו להשפיע על הלחימה היומיומית.³⁰ ההתנגדות הפלסטינית הנוכחית - אם תצלח - תשפיע על אתוס הקסבה בעוד יובל, על הדורות הבאים. לפיכך, ניתן לומר בהשאלה, שאם נמשיך במעשינו ונדע להמשיך להתמודד מול הטרור הפלסטיני ולמגרור, הרי שבעוד 50 שנה האתוס ייהפך ל-איך הצליח צה"ל לכבות את 'הר האש'!!

כללי היסוד בהגנה ובלחימה הקסבאית

ישנן פעולות הנעשות אינסטינקטיבית והמתבצעות מאליהן, גם ללא לימוד ב"אקדמיה" צבאית. בהגנה על הפרט מפני איום כלשהו, המותקף חושב אוטומטית על המהלך הבא של התוקף (דפ"א), היכן הוא יכול להסתתר במקום בו התוקף יתקשה למצוא אותו (שטח), ואם ימצא אותו - באיזה אמצעים יוכל להיעזר כדי לעכבו או לסכל את כוונותיו (עומק והיקפיות), וכאקורד סיום, ברגע הנכון ינסה המגן להנחית את מכתו הוא (לפעמים גם טלפון למשטרה או הפעלת עתודה) - חופש פעולה, על מנת להינצל.

המחבלים, בתת-המודע, משתמשים בכל אותם עקרונות וכללים, אותם נפרט להלן, בניואנסים המתאימים, כדי להינצל מידו הארוכה והמפתיעה של צה"ל.

²⁹ שופטים פרק ט פסוק לו, ורד"ק שם "ויצחק בו ואמר לו דרך לעג אינם אנשים אלא צל ההרים אתה רואה כאנשים".

³⁰ "רוח קרב", הנזונה מהמטרה בשמה נלחמים משפיעה רבות על יכולת התנגדות הלוחם הפרטי וכלל הצבא, וכך נקל להסביר את הצלחות צה"ל הנלחם על ביתו לאורך השנים. אתוס אינו מטרה, ולכן אין לו נגיעה והשפעה אפילו רוחנית על הלחימה העכשווית.

דפ"א (דרך פעולה אפשרית) של האויב

הקדמנו ואמרנו כי הגנת המחבל הינה בהישרדותו. לצה"ל מספר יכולות רב, אך בכניסה לקסבה האפשרויות הולכות ומצטמצמות עד אשר רק פעילות רגלית היא זו הנותרת. המבנה הקסבאי מאפשר כניסה רכובה רק על הצירים הראשיים (רחוב נאצר וג'אמע אלכביר), וזו נשמעת למרחוק, עקב דילוגי האנטנות מסבכה אחת לחברתה בתקרת השוק והרעש הגדול הנגרם כתוצאה מכך, והמותיר זמן התרעה מירבי למחבלים להסתתר במחבואם או להתארגן לפעילות נגדו.

גם החדירה לתווך שבין הצירים הראשיים (להלן: 'לב הקסבה') מתועלת לסמטאות ראשיות, ומהן למשניות ומקומיות, אך בנקל אפשר לסמן ולדקור מעברים הכרחיים באותם צמתים הנשלטים במקרה הטוב בתצפית, ובמקרה הרע באש נק"ל או בהפעלת מטען מרחוק.

המסקנות הנובעות מכך הן שצה"ל יכול לתקוף את הקסבה בכוחות גדולים, דבר שבפועל בוצע לעיתים נדירות ביותר ('חומת-מגן' ב-2002, ביחורף חס' ובימערך חשמלית' ב-2007), או לבצע חדירות תדירות ותכופות בכוח קטן בצורה רכובה, רגלית או משולבת.

אך דווקא המבצעים הגדולים גורמים לדאגה פחותה אצל המחבלים, ממספר סיבות:

- **דעת הקהל** הישראלית והעולמית אינה נוחה מכיתור ועוצר ארוך טווח על מרכז העיר שכם ועל אוכלוסייה פלסטינית גדולה, ולכן מבצעים אלה יהיו תמיד מוגבלי זמן. את ההכנות לשהיות ארוכות הטווח הללו, אך הנדירות, מבצעים המחבלים כחלק משגרת יומם.
- **כמות הכוחות** - במבצע 'חומת מגן' הפעיל צה"ל בקסבה 2 חטיבות חי"ר סדירות, בתגבור שריון, ויחידות נוספות. אמנם, התוצאה הייתה שמבוקשים רבים נתפסו ונהרגו, אולם בכירי המחבלים באותו זמן, כדוגמת - נאיף אבו שראח,³¹ נכנסו לסליקים מוכנים מבעוד מועד והמתינו עד יעבור זעם. כשצה"ל יצא מהקסבה, יצאו גם הם מחוריהם והמשיכו בטרור כנגד ישראל.

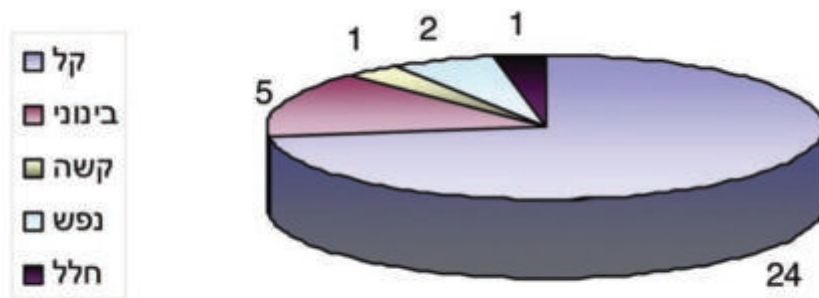
³¹ נאיף אבו-שראח - מקים גדודי חללי אל-אקצה בקסבה, איחד את כלל הארגונים המפולגים בשנים שלאחר 'חומת מגן' ועומד בראשם. הצליח להוציא פיגועי ראוה לעורף המדינה, כדוגמת הפיגוע בקניון "ערים" בכפר סבא בשנת 2002 ובנווה שאן בתל אביב בשנת 2003 בו נהרגו 23 בני אדם וכ-120 נפצעו, ונהרג במבצע של גדס"ר צנחנים בקסבה בשנת 2004.

● **אתוס הקסבה:**

בהכנות ליחומת מגן' דובר על עשרות הרוגים מבין כוחותינו. הקסבה נתפסה כמבצר לא חדיר ומאיים, כמצדה בשעתה. אבל "לא דובים ולא יער", הקסבה נפלה בידינו כמעט ללא הרוגים.

התפלגות נפגעים לפי מצב

"חומת מגן 5"

מתוך סיכום רפואה חטמ"ר שומרון, מבצע "חומת מגן 5"

אולם האתוס האמור, עליו הרחבנו לעיל, מהווה גורם מרכזי ברתיעה של מקבלי ההחלטות על ביצוע מבצעים ארוכי טווח ומרובי סד"כ בקסבה של שכס.

"צה"ל התקשה לשלוט בקסבה של שכס אפילו כאשר ישב בכל מרחב העיר שכס לפני הסכמי אוסלו. למעשה, העיר נכבשה השבוע במלואה בפעם הראשונה מאז מלחמת ששת הימים, לפני 33 שנה. כמעט אופוריה - כך ניתן לתאר את התחושה בצה"ל מכיבוש הקסבה, שהושג ללא אבדות בנפש."

לבנון הייתה משחק ילדים, עמיר רפפורט, בקסבה בשכס

הכניסות הרכובות בכוחות קטנים מטרידות, אולם הן אינן גורמות להתרגשות רבה מדי, שכן הן נצפות בקלות מצירי ונתיבי הכניסה לעיר המוגבלים בכמותם

(בסה"כ כ-10 כניסות רכובות), מרעישות ככל שמתקרב הכוח לנק' הפריקה וניתן לחוסמן בקלות עקב מספרן המועט של הכניסות הרכובות האפשריות לתוך הקסבה (כחמש כניסות, רק ארבע מתוכן לילב הקסבה) - רחוב נאצר וגא'מע אלפֶּבֶיר, ממערב וממזרח).

החדירות הרגליות בסד"כ קטן (ארבעה עד שמונה לוחמים), ללא התחשבות במימד הזמן (כמובן שכניסות בשעות הערב היותר מוקדמות קשות מאוד בגלל סבירות היחשפותן), ללב ולעומק הקסבה - הן המאיימות ביותר על המחבלים. מחבלי הקסבה פיתחו מספר דרכי פעולה כנגד חדירות אלה:

- **זמנים** - ככל שהזמנים הולכים ומתאחרים, תפחת תנועתם ברחובות ובסמטאות. אותה אמירה אפשר לומר על השהייה בעומק הקסבה - ככל שהזמן מתאחר יתכנסו המחבלים בלב הקסבה המוגן יותר.
- **מערכת התראה** - תצפיתנים הפזורים ומקיפים את הקסבה מעברים שונים ותפקידם לאתר כוחות - רגליים כרכובים, בכניסתם. התצפיתן יושב בחלון ביתו או על גגו (בקיצ') ומעביר דיווח על כניסה ומגמה מסתמנת של הכוח. הדבר יתורגם מיידית למשמעויות והמחבלים ייכנסו לדירת מסתור או לסליק הרלוונטי הנמצא **מחוץ** למרחב ההתקדמות של כוחותינו. למחבלי שכס נוסף ערוץ מידע ממסדי בצורת הרדיו והטלביזיה המקומיים, כדוגמת גלגל"צ שלנו, המעבירים דיווחים On-Line על מיקום והתקדמות כוחותינו בעיר.

● **שהייה בדירות מסתור** - לקסבאים יש דירות מסתור כתמנון רב זרועות היכול להיכנס לכל מקום בכל זמן נתון. ככל שרבים ופזורים מקומות המסתור, כך יקטן פחדו להסתובב בחוץ גם אחרי גילוי כוחותינו.

● **מטעני הגנה:**

● גודל המטענים, הסוואתם בשטח, היכולת להפעילם בתזמון בהתאם להתקדמות כוחותינו ובשליטה מרחוק, כל אלה ועוד מהווים התפתחות מקצועית מטרידה מאוד שהחלה לצוץ ולהשתכלל בשנים האחרונות.

מערך ההגנה הנ"ל נפרס כמעט כל לילה ומקופל-מנוטרל ביום למחרתו לפני צאת האזרחים לשגרת יומם. אך בלילה יודע כל קסבאי שאסור להסתובב ולנסות לצאת מהקסבה רגלית ללא אישור ותיאום מראש.

פרדוקסאלית, לעיתים המחבלים מנסים להראות את כוחם כנגד גירוי כלשהו המתבצע בסביבתם, ואז הם נהרגים מאש הכוח שחדר בחתימה נמוכה ולא התגלה.

כוח מקדים - במשימת אבטחה, פורק והולך רגלית למארבים בין אזור המעצר למרכז הקסבה

לאחר מיקום המארבים, נכנס הכוח העיקרי ממזרח ומתחיל לבצע את משימתו בחלקה הדרומי-מערבי של שכונת חבלה.

תנועות כלי הרכב מוציאות שלושה מחבלים לכיוון אלג'אמע אלכביר על מנת לבצע ירי על הכוחות בשכונת חבלה. בדרכם הם נתקלים במארבים השוכבים לפנים, וכתוצאה מכך נהרגים שני מחבלים.

אם המחבלים בקסבה היו נאמנים להישרדותם כאמצעי חיוני להמשך פיגועיהם, מתוך הבנה והפנמה שבלעדיה התכלית האסטרטגית לשיטתם לא תצלח, הרי שככל שהיו נשמעים הדים חזקים יותר כוחות של צה"ל בקרבתם, כך מידת התחפרותם הייתה לעומק. אולם, לא אחת הם מנסים לצאת ממחבואם ולנסות כוחם בקרבות רחוב שבהם נהרגים לא מעט מבכירי המבוקשים (פאדי קפישא ודומיו).

מחבלי הקסבה חוששים פחות דווקא ממבצעים מסוערבים. אין אפשרות לזר - גם פלסטיני, להיכנס לקסבה **בכל** שעה משעות היום מבלי שייגשו אליו השב"א ויבדקו מיהו הזר, לאן מועדות פניו והאם הוא תמים או כוח מיוחד. טבעת האבטחה האנושית הזו אינה זקוקה לדרגות או לתשלום, אלא היא טבע שני של הרגשת אלה שגדלו בתוך הקסבה, כשמבחינתם זהו המאבק וזהו הימשפחה, אליה אין כניסה ללא אישור.

השטח

אמרנו שאצל הטרור השטח החיוני הוא המחבל-האדם, ואף אם תאבד המעבדה או יתגלה הסליק - אלה **אמצעים** המשרתים את המטרה ולעולם חיוו וחירותו עדיפים עליהם. הקסבה מחולקת - טופוגרפית ותכניתית - למעגלים. מחוץ לקסבה זהו רק מעגל ההתרעה; השכונות המקיפות את נאצר והשוק הן כבר המעגל השני; ואילו ילב הקסבה' (התווך הכלוא בין רחוב נאצר לסמטת השוק) זהו הגרעין - המעגל הפנימי. חלוקה זו היא מאוד מלאכותית ונכונה בהיבט דרכי הפעולה האפשריות של צה"ל ועומק תנועות המחבלים. אולם המחבלים יבחרו את מיקומם בשטח עפ"י האירוע ופעילות צה"ל:

- **בזפ"א המסוכנת** - פעילות עומק עם אופציית סכנה ממשית, יעדיפו המחבלים להיכנס לעומק השטח, ובתוכו לדירת מסתור ואחריה לסליק, ומשם לתווך התת-קרקעי (המאפשר כמובן לרוב נתיב מילוט לאחד מהמעגלים החיצוניים).
- **בזפ"א הסבירה-הרגילה**, היומיומית, יבצעו המחבלים דילוג לדירת מסתור שבצד המנוגד לכיוון התקדמות כוחותינו. לדוגמה - כשאנחנו נפעל במרכז הקסבה, המחבלים ינדדו מזרחה ויסתתרו בשכונת חבלה או קריון. בדירתם שם הם ימתינו לסיום הפעולה ויחזרו לשגרת יומם.

כשכוחותינו מתקדמים לכיוון הכניסות המערביות של הקסבה, כגון: לרחוב נאצר וג'מע אלכביר, ידלגו המחבלים לנקודת המתנה במרכז הקסבה, במרחב המסגד החלוד

אם כוחותינו ייכנסו לתוך הקסבה, ייתכן שהמחבלים ידלגו לדירת מסתור בשכונות מצידה האחר של העיר-העתיקה, לשכונות חבלה או קיסריה לדוגמה

חשוב להדגיש: רוב מחבלי הקסבה **לא** ייצאו ממנה בגלל פעילות כוחותינו, אלא יעדיפו את משכנם הבטוח במגרשם הביתי - ב'אוקיאנוס', על פני "יציאה מהמים" והסתתרות באקווריום ללא פתחי מילוט (בדומה למשל השועל והדגים המפורסם).³² אחד מסימני החוזק של המחבלים הוא היכולת והרצון שלהם להגיב ולירות על כוחותינו. חלק מהירי נועד כדי להרתיע כוחות צבא להיכנס לתוך הסמטאות, חלקו האחר מחפה על נסיגת המחבלים או מחבלים אחרים לשטח בטוח יותר, וחלקו נועד להפגנת נוכחות, סוג של 'מימוש עצמי' והצבתו כמחבל מהשורה, ולא מהווה סכנה ממשית לכוחותינו (ירי פריפריאלי, לא ממוקד, בעיקר לכיוון רכבים בתנועה). סייג מרכזי אחד יש לכלל האמור לעיל, והוא - במצב קיצון בו ירגישו המחבלים שגם 'המים' עומדים לאזול, והרשת כרוכה סביב צווארם, אז ישתמשו בברירת המחדל האחרונה ויימלטו מהקסבה למקום אחר, בטוח כמעט כמוהו (כגון, מחנה בלאטה).

"איש מהלוחמים שלנו לא נכנע" - הכריז אתמול אחד ממפקדי התנזים

בשכם לאחר שצה"ל כבש את הקסבה בשכם, לראשונה מאז 1967.

פעילים רבים הצליחו להימלט מתוך הקסבה למחנה הפליטים בלאטה.

הם מעריכים כי שם יהיה מוקד הלחימה הבא. ישראל יכולה לכבוש

כל פינה בגדה בזכות הנשק שלה, אמר אתמול אל-ח'אדר, 'אבל היא

לא יכולה להכניע אותנו ולא להפסיק את המאבק שלנו".

לוחמי התנזים לא נכנעו, הם ברחו לבלאטה, רוני שקד, חומת מגן

הדבר הזה מאוד שונה משאר מחנות הפליטים. במחנות הפליטים ינועו המחבלים בסמטאות וינדדו לכיוונים מנוגדים לצה"ל, אולם לרובם המכריע אין אותה כמות

³² תנו רבנן: פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהילות רבים ועוסק בתורה. אמר ליה: עקיבא, אי אתה מתירא מפני מלכות? אמר לו: אמשול לך משל, למה הדבר דומה - לשועל שהיה מהלך על גב הנהר, וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, אמר להם: מפני מה אתם בורחים? אמרו לו: מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם. אמר להם: רצונכם שתעלו ליבשה, ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם? אמרו לו: אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות? לא פקח אתה, אלא טפש אתה! ומה במקום חיותנו אנו מתיראין, במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה! אף אנחנו, עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה, שכתוב בה (דברים ל') כי הוא חייך ואורך ימך - כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה - על אחת כמה וכמה. אמרו: לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית האסורים, ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו. אמר לו: פפוס! מי הביאך לכאן? אמר ליה: אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה, אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים.

דירות מסתור ואיכות הדירות המאפשרות מילוט מהן בתווך התת־קרקעי, ובליט ברירה הם יעדיפו לברוח ממחנה הפליטים החוצה לעיר ולא להישאר בתוכו. גם במחנות הפליטים, עקב צורת בנייתם - חיבור בתים אחד לשני בדמות 'רכבת בתים', קיימת יכולת דילוג על־גבי גגות ובריחה מחוץ לסגירת הקומפלקס. במקרה קיצון, כמתואר לעיל, כגון - מבצע בסדר גודל חטיבתי לאורך זמן, יתקשו מאוד מחבלי בלאטה עד כדי בלתי אפשרי מבחינתם לברוח ממחנה הפליטים.

האמירה שהשטח מישני בחשיבותו לשרידות המחבל, נכונה חלקית למחבלי הקסבה, לאור ההבדל כפי שהוצג לעיל לעומת מחנות הפליטים. תורפתו של מחבל הקסבה הינה בנקודת החוזק שלו - תחושת הביטחון שלו. רק בקסבה הוא מרגיש בטוח ולכן כמעט בכל מצב יעדיף להישאר בתוכה ולא לברוח מחוצה לה.

עומק, היקפיות וסיוע הדדי

מכיוון שבלחימה בטרור החזית היא העורף והעורף הוא חזית, ומיד בכניסה ללחימה בשטח בנוי מתערבבים ומשתנים המושגים של קו כוחותינו וקו האויב, הרי העומק יוגדר לא לפי קווים מראש ומערכי הגנה, אלא לפי קווי התקדמות והימצאות כוחות צה"ל במרחב. צוין לעיל איך כל זה מתורגם מעשית בשטח. גם ההיקפיות והסיוע ההדדי מתייחסים ככלל לאפקט ההתרעה על התקדמות כוחותינו. מערכי ההתרעה פזורים לכל אורכה ורוחבה של הקסבה, והם מעבירים דיווחים שוטפים ללא ידיעה והבנת תוצאות דיווחם, אלא 'רק' שמשימתם היא הדיווח. מיעוטו של הסיוע ההדדי מופנה לאותו גרעין חמולתי קרוב יותר, שהוא זה שאף ידאג לסיוע פיזי - להיעלמות המחבלים מעל או מתחת לפני השטח.

שמירת חופש הפעולה

מכיוון שצה"ל לא מפתיע כמעט את מחבלי הקסבה, הרי שהמחבלים נוטים לפעול על־פי דרכי פעולה מוסדרות מראש. הם מקטינים לעצמם את 'חופש התנועה' אך מגדילים בכך את ביטחונם האישי. יומם מחולק לשעות האור והערב המוקדמות, אז הם נעים חופשי אף בפאתי הקסבה (כיכר השעון, הקניון, בנק ענבתאוו); בשעות הערב המוקדמות, כניסה חזרה לתוך הקסבה אך עדיין נעים בסמטאותיה; ומשעות הערב המאוחרות - לילה מוקדמות, הם משתדלים להיכנס לאותן דירות מסתור ולהמתין שם עד אור הבוקר. דווקא ההגבלה העצמית שלהם היא זו המשאירה בידם את חופש הפעולה ומגדילה את שרידותם. כמובן, כהכנה ל'חופש פעולה' אין כניסה לדירת מסתור ללא אפשרות נוספת למילוט, גם אם יופתעו ע"י סגירת הבית הספציפי

מבחוץ ע"י כוחות צבא.

חלק גדול משמירת חופש פעולה הינו בדיסקרטיות ובסודיות של אותם מקלטי יד ראשונה, מהם ניתן להימלט ולהסתתר גם בתקופות קשות מאוד. רק גרעין קרוב הוא זה שיידע איפה המקלט, מהיכן נכנסים, לאן יוצאים וכד', והוא זה שגם יסייע בבניין ובתחזוק המקלט-הסליק ודרכי המילוט.

ניהול ההגנה - בשגרה ובחירום

קרב ההגנה נחלק לשלושה שלבי-משנה.

- לחימת הכוחות המאבטחים;
- הקרב על המערך העיקרי, מוצב קדמי, בתוך המערך, עקירת האויב;
- ניצול ההצלחה (התקפת נגד).³³

גם המחבלים מפעילים את הגנתם לפי שלושה שלבים אלה, אך **בהתאמה** כמובן לצורת חייהם ופעילותם. למחבל 'רגיל' אין צבא מאחוריו. במקרה הטוב יש לו סיענים מקרב האוכלוסייה, שחלקם אף ממומנים על עבודתם זו. אמנם רוב האוכלוסייה **תומכת** בפעולותיו, אך בצורה פאסיבית בלבד. לרוב האוכלוסייה אין ממשק ישיר עם מחבל כזה או אחר. הדבר נכון פחות למחנה פליטים, שם רקע המצוקה המשותף והשנאה האידאולוגית לישראל, יוצרים כמעין 'אחוות מדוכאים', הגורמת ליותר אוכלוסייה לסייע **מעשית** למחבלים מהמחנה.

בהקשר הקסבה ניתן לומר שהדבר אינו נכון כלל. רוב תושבי הקסבה, למעט בשנים האחרונות בהן חל תהליך **עזיבה** של המשפחות הוותיקות, למרבה הפלא, משתתפים **פעילים** בסיוע למחבלים. הסיוע העיקרי הוא בתחום ההתרעה על התקדמות כוחותינו ופעילותם, ומעטים אף יסייעו פיזית בהסתרתם או אף בהכנסתם לאותם מקומות מסתור - סליקים, בשלושת הממדים. לכן, לטרוריסט הקסבאי יש 'צבא אזרחי' המסייע רובו ככולו בצורה מודיעינית וחלקו אף בשאר השלבים, אותם נפרט להלן.

הכוחות המאבטחים

מערך האבטחה פרוס לכל אורך צירי התנועה הרכובים (משערי העיר) ועד פנים הקסבה (ללא תלות במיקום הפיזי של המחבלים - האזרחים הנ"ל לא יודעים היכן נמצאים המחבלים, אך הדיווחים יועברו כי זה תפקידם במערכה). חלק ממערך

³³ תורת הקרב, חלק ב', עמוד 47.

האבטחה יבצע את החסימות, כהליך בשגרה, כנגד כניסת רכבים לתוך הקסבה, והמחבלים עצמם אף יפרסו מטעני הגנה בכניסות הרגליות - בדרך כלל במוצאי הסמטאות לכיוון הכניסה מהחוץ פנימה.

כניסות לקסבה - רכובות ורגליות, מכיוון כיכר השעון

גם בלילה יישארו תצפיתנים על הסמטאות והכניסות, על מנת לוודא ולהתריע על כל תנועה חריגה. במהלך היום יהיו אלו חבורות השבאָן שמתגודד בכניסות - בדרך כלל הראשיות, ובוחן-בודק כל זר הנכנס רכוב-רגלי לקסבה. אין זר שייכנס ולא יתושאל על יעדו ומקורו, גם ע"י המבוגרים שבחבורה, ואם הנ"ל יעורר חשד מיד תוזעק כל הקסבה באמצעות שריקות וצעקות המקבצות מניה וביה את כל הגימעה. היתרון המרכזי של מערך האבטחה הנ"ל הינו שהוא פועל מתוך ובתוך ביתו, ולצבא החודר מבחוץ פנימה, גם אם מזהה תצפיתן על פי פעולותיו, אין באמת יכולת מבצעית-חוקית לעשות כנגדו, למעט מציאת צירים עוקפים, שהם בעייתיים בנקודת הזמן כשהכוח נמצא כבר בשטח.

מבנה הקסבה הבנוי בצורה כמעט מישורית אך במדרונות ההרים (ובדגש במורד הצפוני של הר גריזים), צפיפות הבנייה והסמטאות יוצרים מצב שבו מעטים נתיבי

החדירה, גם הרגלית, לתוך הקסבה, ובהתאם לכך כמות התצפיתנים לא צריכה להיות גדולה ע"מ לאתר את אותן כניסות.

גם לאחר שבוצעה חדירת המעטפת ע"י אותה חוליה קטנה, תיעול הסמטאות יוביל בהכרח, לצומת המחבר בין אותה סמטה משנית דרכה חדרו לסמטה משנית אחרת או אף ראשית. גם על אותו מקום יש תצפיתן או מצלמות המאותרות ומתריעות בפני התקדמות הצבא. במקומות אלה סביר שגם יופעלו על הכוח מטעני הגנה **מתוך** הבתים הסמוכים, השולטים בתצפית על הצומת ואינם נראים במבט 'רגיל' מלמטה כלפי מעלה.

המערך העיקרי

כאמור, למחבל יש מספר 'מערכים' שאליהם הוא נכנס עפ"י הערכת המצב שלו, מיקומו ומגמת כוחותיו. לעולם ישמור המחבל על חייו כראשון במעלה - הנכס החיוני - ולכן הוא יארגן לעצמו מראש אפשרויות שהייה ומסתור לפי משך הזמן הצפוי שהוא ייאלץ להסתתר. בשלב הראשון ייכנס המחבל או הקבוצה ל'לב הקסבה'. כשיגיעו כוחותיו לפאתי הקסבה, עדיין ימתין המחבל מחוץ למסתור מתוך ביטחון מלא בהגנה שהקסבה ומערך האבטחה מקנים לו. לאחר זיהוי כוחותיו במעגל השני או פרק זמן שנראה לו סביר, יחליט המחבל האם במצב הנתון (סד"כ, זמן וכד') לברוח לדירת מסתור בשכונה בצידה המנוגד של הקסבה, או להיכנס לדירת מסתור אותה יבחר על פי סד"כ כוחותיו, מגמתו וכד'. לרוב, לא 'ישרוף' המחבל את אותו סליק תת-קרקעי משובח, המאפשר בריחה גם אם גילו אותו מכניסתו הראשית, בכל מצב.

דירת המסתור תשמש אותו בשגרת הימלטותו-שרידותו, ואולי אף יפעיל משם אותם מטעני הגנה עליהם הסברנו לעיל. הסליק המשובח יופעל אם כמות כוחות הצבא אינה שגרתית, הפעילות מתחילה ללחוץ את המרחב שבה נמצאת דירת המסתור וכד'. משימת 'הסביבה' תהיה להכניס את המחבל/ים לאותו סליק, להסוותו מחדש בצורה בה יתקשה זר להבחין שיש פה משהו חריג, ולחזור ל'שגרת יומם' בתצפית ובהעברת דיווחים, אם הדבר יהיה עדיין רלוונטי (לרוב, למחבלים אין קליטה מתחת לאדמה, ולכן גם לא יכולים לקבל דיווחים מבחוץ פנימה אלא באמצעות סייענים קרובים שיקבלו את הדיווחים ויעדכנו את המסתתרים בצורות שונות, על פי חומרת הידיעה).

תפקיד האוכלוסייה בשלב הזה³⁴ הוא לגרום לצבא ל'צרות' רבות ככל האפשר, הן בהיבט האנושי-הומאני (מקרים 'דחופים', הפרות עוצר וכד'), והן בהפרות סדר על פאתי הקסבה והכוחות הנמצאים, כדי שהמבצע יימשך פחות זמן ממה שיכול המחבל להחזיק מעמד באותו סליק.

המחבלים לא יעזבו את המחבוא שלהם, אלא אם התגלה פתח הסליק. או אז יברחו דרך נתיב המילוט ויעברו לבית מקלט אחר - וגם שם יוחבאו ויוסלקו עד יעבור זעם הצבא וייצא מהקסבה ללא אותם מחבלים - מטרת המבצע. גילוי הסליק מהווה אובדן למחבל. ככל שרמת הסליק גבוהה יותר ויכולת המילוט משם גדולה יותר, כך האובדן גדול.

אולם, מכיוון שהתוודע התת-קרקעי בקסבת שכם, אין לו שיעור, מיד בתום הקרב יחל מחדש בבניית הסליק הבא!!!

ניצול ההצלחה

המחבל ממתיך ומחכה לשעת כושר לפעול נגד כוחותינו. ככל שמשך זמן שהייתנו ארוך יותר, כך תקטן יכולתו לבצע פעולות נגד, יקטן חופש הפעולה שלו - הוא יעסוק בבריחה והימלטות בעיקר, ויגבר חופש פעולתנו וביטחון חיילינו. יש עדיין זמני ביניים, בעיקר בשלב החדירה אל היעד, לתוך הקסבה, בהם המחבל ממתיך לכוחותינו לביצוע הטעות. הוא מפעיל את אותו מטען הגורם לפגיעה, או מבצע את הירי, ורק אז מדלג למחבואו. האם ניתן לקרוא לזה ניצול הצלחה?! בבחירת שיטות הפעולה וצורות ההתקדמות שלנו בתוך הקסבה עלינו לזכור כל הזמן ולהפנים כי מחכים לנו ולטעויותינו. ההליכה לאורך הסמטאות כמוה כמעבר שטח הכרחי ונחות, שברובו הוא אף 'שטח השמדה', הן ממטענים והן מירי.

הצלחתו נמדדת בגרימת פגיעה לכוחותינו, כשלא תמיד חשוב מה ההישג, העיקר עצם הפגיעה, ובהצלחתו להימלט ולצאת בסוף המבצע בריא ושלם.

המשמעויות המבצעיות והמענה

מסיכום כלל האמצעים העומדים לרשות מחבלי הקסבה ומופועלים על-ידם, אנו מבינים מספר עקרונות יסוד:

³⁴ חלוקת התפקידים אינה לפי טבלת "כוחות ומשימות" אלא הבנה פשוטה של המציאות שתפקיד האוכי' כתומכת הטרור למנוע מצה"ל להגיע להישגיו הרצויים למענם יצא למבצע, וכל האמצעים כשרים.

האוכלוסייה - בכלל איו"ש, לרבות מחנות הפליטים, רוב האוכלוסייה פאסיבי, חלקה הקטן אקטיבי. לעומת זאת, בקסבה אחוז ניכר מהאוכלוסייה נוטל חלק ב'משחק' ומסייע למחבלים בצורה אקטיבית. כל אחד באופן הנדרש ממנו ומיקומו יחסית למחבלים, הן בהיבט החמולתי, הן בהיבט השייכות לתנועה/קבוצת המחבלים המדוברת והן בהיבט הנאמנות הקסבאית לכל אשר גדל בה ונחשב כאחד מבניה.

הגאווה הקסבאית הקדומה, המצב הסוציו-אקונומי הנמוך והמבנה הטופוגרפי אשר יוצר 'עיר בתוך עיר' - גם במודעות הפנים-קסבאית, אך חשוב יותר - גם בעיני המושל המקומי וראש עיריית שכם, המופקדים על שלטונות העיר. כל אלה מביאים את אנשי הקסבה (והחיזוק שהם מקנים למחבליה) למצב בו זו משמשת הן כ'רחם' לייצור המחבלים והן כ'אוקיאנוס' לשמירה על חייהם לאורך זמן. אפילו במחנות הפליטים, בהם האוכלוסייה הומוגנית יחסית, בעלת אידיאולוגיה ומאויים משותפים, לא קיימת אותה אחווה, נאמנות ורצון לשתף פעולה עם המחבלים כמו בקסבה, מהסיבות שתוארו לעיל.

האתוס - זהו המרכיב **התודעתי** החזק ביותר הן לפלסטינים פנימה, הן לאזרחי ישראל וגם בתוך צה"ל פנימה. מקור האתוס אינו ידוע, אולם 'כדור השלג' שנוצר מאימת הקסבה שעבר מפה לאוזן במשך השנים, הטביע את 'מוראו' על כלל הציבורים שהוזכרו לעיל. האתוס אינו מרכיב פיזי הניתן לכימות. אולם ככל שהוא גדול יותר, כך ביחס ישיר יעסקו בו יותר מפקדים בכירים בקבלת ההחלטות, יוטל סד"כ גדול יותר להתמודדות עם 'צל האתוס', וה'פחד' מפני הצרות המתרגשות לבוא. המשמעות לגבי הכוחות בשטח, היא בעיקרה כניסה ללחימה בצורה מהוססת וקפואה ולא עם 'ברק בעיניים' וחתירה למגע וליוזמה. מצד שני, כחוזקו של האתוס כך תורפתו - ברגע שהצלחנו לשבור אותו ולהראות שאין ההתנגדות בקסבה 'כזעקתה', הוא ילך וידעך. בנושא זה, הקסבה מאפילה עד כדי מבטלת את כל שאר מחנות הפליטים באיו"ש, ולבטח את שאר הכפרים והאזורים העירוניים האחרים. המאבק באתוס הוא אם כך על 'אומץ ליבנו' בקבלת ההחלטה להתמודד עימו ולא עם האתוס עצמו, שבשבוע השנים האחרונות הוכיח את יכולתו ואמיתותו כ'עורבא פרח'!!

מחבלי הקסבה - ציבור אנשים שהסביבה הקשה בה גדלו (אובייקטיבית) תיעלה אותם לקוד התנהגות מסוים בו כל אחד (סובייקטיבית) מוצא את מקומו, את תפקידו ואת השפעתו בתוך הקבוצה. התרבות העבריינית של הקסבה, המצב הסוציו-אקונומי הנמוך כ"כ, הצורך לצאת לעבוד בגיל צעיר מאוד על חשבון השלמת

הלימודים, ומשיכת הצעירים אחרי ה'עדר' הפח'עי, כל אלה יוצרים קרקע פורייה לגידול מחבלים פוטנציאליים, שגם אם לא מוציאים לפועל פיגועים בעורף המדינה או למרחב הגזרה, הרי שהם בתוך המעגל הגדול יחסית של מחבלים וסייענים פעילים של ראשי הקבוצה.

מכיוון שאין משהו אמיתי המאחד אותם - כשאין אידיאולוגיה או דת - הרי רובם 'נגררים' לזה, הן מחמת הנאמנות הקבוצתית-חמולתית המונעת בעדם שלא לסייע למבוקש, הן מצד הכסף הקל ש'מזמן' לעיתים הסיוע הנ"ל, והן מצד המעמד החברתי שהדבר מקנה להם, בבחינת "עבד מלך הרי הוא כמלך". ("תעלה בעידנא סגיד ליה...")³⁵ במקרה זה הגודל כן קובע. החוזק הוא בגודל הקבוצה, בנאמנות שלה - כחלק מ'קוד המאפיה', ובהתחברה לשאר הגורמים. בגלל איכות האנשים ומניעיהם, חייבים המחבלים את שאר הרכיבים - האוכלוסייה, האתוס, הטופוגרפיה וכד' כדי לשרוד.

נקודה מהותית נוספת היא שהאקלים שתואר לעיל יוצר תרבות, המצמיחה אנשי תוכן המתמקצעים בתחום החבלה על שלל גווניה - ניסיון לייצור רקטות 'קסאם', מטעני הגנה וחגורות נפץ למתאבדים. ההתמקצעות הנ"ל מושכת אליה את כלל הארגונים לטובת לימוד ורכישת האמצעים לפעולותיהם, והכול סביב ה'אידיאולוגיה' - הכסף כמובן!

נושא הלמידה, הפקת הלקחים והטמעתם ראוי לציון, לתשומת ליבנו ולשברית השגרה המבצעית התלויה ביוזמת מפקדי הכוחות המתכננים - סמל ומ"מ, "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים".³⁶

האמל"ח - התמקצעות 'מומחי החבלה' בנושא חנ"ם ופעילותנו ההתקפית בעלת ההישגים הרבים, יצרה מצב בו רוב העיסוק של המחבלים הללו בשנים האחרונות הוא בשמירה על חייהם ולא בהכנות להוצאת פיגועי חבלה התקפית - מתאבדים ומטענים לצירים. אמל"ח ההגנה הוא עדיין נשק חם, רימונים מאולתרים ואף מטעני הגנה. אלה בהתחברם לטופוגרפיה, היוצרת מעברים הכרחיים מעטים יחסית, ושטחי השמדה נשלטים באש או הפעלת המטענים בבטחה, יוצרים איום מרכזי על כוחותינו

³⁵ רש"י בראשית מז לא: "וישתחו ישראל - תעלה בעידניה סגיד ליה", ובתרגום לעברית - שועל שהומלך, תשתחוה לו...

³⁶ ובלשון המדרש: "אשר אנכי נותן לפניכם היום. בכל יום יהיו חביבין עליכם כאילו היום קבלתם אותם מהר סיני. ויהיו רגילים בפיכם כאילו היום שמעתם אותם" (בניסוח קצת אחר עיין רש"י דברים ו' ו').

החודרים בשלל אפשרויות החתימה - נמוכה, גבוהה ומשולבת. גם האמל"ח לא עובד לבדו והוא זקוק לרצון הלחימה של המחבלים, לידע ולאמצעים המצויים בידי מיעוט 'מובחר' בלבד, ולטעויות קריטיות של כוחות צה"ל.

הטופוגרפיה והתכסית - מבנה הקסבה - 'הסדר באי-הסדר', על סמטאותיה המפותלות והמפתיעות, סגנונות הבנייה השונים שבה היוצרים גיוגל עירוני, וההיסטוריה המוסיפה לנו ממדי גובה ועומק, כל אלה יוצרים אווירת הגנה וחוס כתינוק ברחם אמו המפחד-מסרב לצאת החוצה. גודל הקסבה וההיכרות האינטימית של גגותיה, סמטאותיה ואף מחילותיה יוצרים נקי חוזק לבן המקום, המרגיש כמו דג באוקיאנוס, ובעיות מבצעיות קשות למנסה לחדור לתוכה. בנושא זה, השוני המהותי הוא בין קסבה בכלל (ולא ממש משנה באיזו עיר מיקומה) לבין מחנות הפליטים. השוני המהותי בין קסבת שכס לשאר הקסבאות הינו בשאר הרכיבים, כשהאתוס מוביל את אוכלוסיית קסבת שכס על פני השאר, ואצלם - למוטיבאציה וליגאוות היחידה ישנה משמעות עצומה בהיבט הסיוע האקטיבי למחבליה.

מה עלינו לעשות?

מספר עקרונות עבודה לחימה בטרור הקסבאי של שכס:

אמונה ביכולת של כוחותינו - הדבר מופנה לחזק את ידי מקבלי ההחלטות ברמה המערכתית, שהוכיחו את אמונתם זו בשנים האחרונות בשכס בכלל ובקסבה בפרט ע"י לקיחת סיכונים, הקרנת בטחון ביכולת הדרג המבצע ושמירת 'חופש הפעולה' לעבוד בקסבה כאילו היא מחנה הפליטים בלאטה. האמונה מחייבת חיזוק, בעיקר כשיש ויהיו נפגעים המאוששים כביכול את אמיתות ה'אתוס'. או אז על מקבלי ההחלטות להתחזק, לחזור ליסודות ולזכור שאת קשי-העורף של שכס הביסו כבר אבות אבותינו, וגם אנו יכולים לה.

אמונה זו לבדה לא מספקת, "אם אין קמח - אין תורה", ולכך יש להוסיף הכשרות מתאימות, אמל"ח ייעודי, המתוסף לאמל"ח הרגיל, שמירת כשירויות תדירה באמצעות אימונים ומודלים ייעודיים ויצירת 'היסטוריה גזרתית' ולמידה לאורך זמן בין היחידות השונות - "אלוהים עוזר רק למי שעוזר לעצמו...!".

חתימה לפעולה, עשייה וסבלנות - "יותר משהעגל רוצה לינוק, רוצה הפרה להיניק..." - הכול מתחיל מלמטה, מהרמה הטקטית. החטיבה צריכה לדחוף כל הזמן ולתת כיוונים; על הגדודים והפלוגות להכין 'תוכניות מגירה', להתאמן ולבצע מבצעי חיכוך כל הזמן ללא לאות. חלק מרכזי בחיזוק האמונה של הדרג הפוקד תלוי

ביכולתו הטקטית ובהצלחותיו של הדרג המבצע. לשם כך צריך הרבה מאוד חיכוך ומבצעי שטח, שיגבירו ביטחון זה, ויאפשרו חופש פעולה רחב יותר.

בקסבה, עצם הפעילות היא מהותית! תא השטח הקטן והצפוף מעביר את המסרים - גם אם הם לא נכונים - מהר מאוד **לכולם**. ואם נוסיף לכך את תרבות הגוזמה הרווחת, הרי אירוע קטן יכול לתפוס נפח איומי כלפי המחבלים, ללא כל פרופורציה להשקעה. ככל שנסתובב יותר, נכיר ונלמד את הקסבה, הרי הכרת השטח - מרכיב ההגנה החשוב מאוד למחבלים ויתרונם המובהק, נשמט מידיהם והופך למכפלת כוח צבאית. לרוב אין תוצאות מידיות, אבל יחס הצטברות הפעולות גדול יותר מסך התוצאות המעשיות, ולכן הסבלנות, ההתמדה וההבנה שהשלם הוא תמיד גדול יותר ממה שאנו רואים ויודעים, הן התובנות הבסיסיות לסוג עבודת בט"ש בקסבה בפרט, ובשכם ובכל רחבי איו"ש בכלל.

רציפות והמשכיות - התשה, הוגעה, או כל מילה אחרת, ובלבד שלילה-לילה יתעסקו המחבלים עם פעילות כוחותינו, ופעם במספר חודשים המהלומה תונחת בצורה מרחבית, מרובת סד"כ, ארוכת זמן, ומבוססת על 'חקירות שטח' כפעילות החושפת רבדים חדשים בכל הממדים, ומשאירה את תשתית מחבלי הקסבה במצב שבו הם שומרים על עצמם. אין צורך לסכן לחינם את חיילינו או להתישם. היכולת בידינו להחליט על גודל הסד"כ וצורת-שיטת הפעולה והחתימה ע"פ ההערכה המבצעית - איומים, כשירותים, מזג אוויר וכד'. היתרון המרכזי בהתשה כזו מצידנו הינו שלפעמים גם רכב אחד משמר את אותה תחושת נרדפות כמו עשרה כלי רכב, וחולייה רגלית אחת, הפוגעת במחבל בהפתעה, מכניסה את הקסבה כולה למתח למשך תקופה ארוכה מאוד.

מקצועיות ייעודית - הכשירויות הנדרשות ללחימה בקסבה, כוללות התמחות מעשית בתחומי עשייה בלתי-קונבנציונליים, כגון: הליכה על גגות והתגנבויות בחוליות קטנות (בין ארבעה-שמונה אנשים), וגם התמחות מקצועית ייעודית בכישורים מסייעים, כגון: תצפית בתווך הבעיית של הקסבה, ניתוח עבירות, סריקת מבנים וכד', והן יכולת מקצועית לעבוד בסד"כ גדול מאוד, בתא שטח קטן מאוד וללא דו"צ או נפגעים משלנו (בעיקר במבצעים ארוכי טווח ועתירי סד"כ). בנוסף להשגת הכשירויות, עלינו לתמוך אותה בשתי רגליים יציבות - אמל"ח ואימונים. קשה להשיג אמל"ח ייעודי ללחימה בקסבה, אך הוא תנאי ליכולת הפתעת האויב ב'בסיסו'. סולמות, כלי נשק, פלטות מיגון, משקפי מגן, מגיני אשכים, 'בריחים' ועוד כהנה וכהנה, הם רק חלק מ'רשימת המכולת' הנדרשת להעלאת יכולת הכוחות לפעול בצורה יוזמת ושוברת שגרה בתוך הקסבה.

מנגד, ללא אימונים, האמל"ח אינו רלוונטי, ולכן עלינו לייצר סביבת עבודה ואימונים הדומה למציאות ככל הניתן. לשם כך ניתן וצריך לבצע מודלים בכפרים במרחב (הדומים אך במקצת למציאות האמיתית), להקים אתר ייחודי-ייעודי המאפשר את האימון הנ"ל (לא רק במל"א, אלא גם בגזרת שומרון) ולהכין אימון לקראת לחימה ייעודי בהיבט הכשירויות הנדרשות מיחידות הבאות לבצע תעסוקת לחימה בחטמ"ר שומרון.

יוזמה, שבירת שגרה וכללי מלחמה - 'אומץ לב' הוא הרבה מאוד, בעיקר אזרחי, אבל לעיתים מובילה האמרה "...כלב חי טוב מן האריה המת."³⁷ שגרת המחבלים עסוקה תמיד בהכנות לקראת כוחותינו - בתכנון פיגועים במרחב או לעורף כדי להרוג אזרחים ישראלים, או בהגנה על עצמם (מטעני הגנה, סליקים וכו'). ככל **שנשהה** יותר בתוך המרחב, **נפתיע בזמני** הגעתנו ובשיטותינו - מהגות, מהמחילות, מתוך המבנים ובסמטאות, **במשך שהייתנו** - 'פתאום' כניסה ליום שלם, **ובגודל כוחותינו** - חתימות נמוכות של חוליות קטנות עד מבצעים חטיבתיים בסד"כ מתאים. אם כל זה נעשה, הרי שהיוזמה תיאלץ אותם להתעסק בהגנה על עצמם ולא בטרור, שבירת השגרה תשנה ממנהגיהם ופעולותיהם ה'ריגילות', ובכך תחשוף אותם לסיכול או למתפס. שינוי הכללים ירגיז ויפחיד אותם ויגרום להם לעשות פעולות נמהרות שבסופן ייהרגו.

סיכום

הקסבה היא מושג ממש, עם תרבות משלה, הוואי ואופי ייחודיים לה, המשפיעים על האוכלוסייה בכלל ועל המחבלים בפרט. בעיני הקורא ניתן להבחין ביופיה ובקסמה של הקסבה מצידה האזרחי, כמו גם באתגרים ובדרישות המבצעיות המיוחדות מהפן הצבאי.

הראיתי כיצד האתוס הקסבאי, בנוסף לשאר גורמי היסוד - האדם, האוכלוסייה, הטופוגרפיה והאמל"ח, מרכיבים מציאות שאינה דומה לשום מקום אחר באיו"ש, ודורשת התייחסות ספציפית לפירוק המרכיבים עד להכרעת כוחותינו את הטרור. הפתרונות והכלים להתמודדות משולבים לכלל הרמות, מהרמה האסטרטגית-מערכתית ועד לרמה המיקרו-טקטית הנמוכה ביותר של הלוחם בחולייה. מצד מפקדינו הבכירים אנו דורשים תקיפות ועמידה איתנה מול האיום והאתוס הקסבאי, ומצד כוחותינו הפועלים בשטח אנו דורשים את כל אותן תכונות לחימה ההתקפיות-

³⁷ קהלת ט' ד'.

יוזמות מצד אחד, ומאידך רמת מקצועיות גבוהה המתאימה ללחימה במקום זה, שאין דומה לו במורכבותו.

רק התעסקות מבצעית מתוך הבנת **והכרת** הקסבה על ממדיה השונים - הפיזיים והתרבותיים-רוחניים - תתורגם לפעילויות אפקטיביות שיביאו להכרעת הטרור ופתיחת הקסבה לפרויקט תיירותי-ארכיאולוגי, כפי שהייתה אמורה להיות.